

Turistička valorizacija prirodnih resursa na području Splitsko-dalmatinske županije

---

Lazarić, Dora

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:620320>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**Turistička valorizacija prirodnih resursa na
području Splitsko-dalmatinske županije**

Mentor:

doc.dr.sc Mikulić Davorka

Student:

Dora Lazarić

Split, kolovoz 2017.

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. PRIRODNI RESURSI	6
2.1. Pojmovno određenje prirodnih resursa	6
2.2. Prirodni resursi kao atrakcijska osnova u turizmu	7
3. TURISTIČKA VALORIZACIJA	14
3.1. Kriteriji i proces turističke valorizacija	14
3.1.1. Interni kriteriji	14
3.1.2. Eksterni kriteriji	15
3.2. Turistička valorizacija prirodnih resursa	16
3.2.1. Turistička valorizacija prirodnih resursa s ekonomskog stajališta	16
3.2.2. Ograničenja turističke valorizacije prirodnih resursa.....	17
3.2.3. Odgovoran pristup turističkoj valorizaciji prirodnih resursa.....	18
3.2.4. Održivi turizam	20
3.2.5. Ekoturizam	23
3.2.6. Planiranje i upravljanje prirodnim resursima u turizmu zaštićenih prirodnih područja	25
4. TURISTIČKA VALORIZACIJA PRIRODNIH RESURSA SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE	28
4.1. Geografski položaj i prostorne karakteristike SDŽ	28
4.2. Osnovni prirodni resursi Splitsko-dalmatinske županije	29
4.2.1. Geomorfološki resursi	30
4.2.2. Klima.....	30
4.2.3. Vode	31
4.2.4. Bioraznolikost.....	32
4.2.5. Prirodna baština	33

4.3. Turistička valorizacija Parka prirode Biokovo.....	38
4.3.1. Prirodne vrijednosti	39
4.3.2. Kulturne vrijednosti.....	42
4.3.3. Faktori turističke valorizacije Parka prirode Biokovo.....	42
5. ZAKLJUČAK.....	46
LITERATURA:.....	47
PRILOZI.....	49
SAŽETAK.....	50
SUMMARY.....	50

1. UVOD

Ubrzani ritam životne svakodnevnice sve više potiče suvremene turiste da zadovoljavaju svoje turističke potrebe boravkom u ekološki čistim i nedirnutim područjima koja će im omogućiti povratak prirodi. U tom smislu orijentiraju se na destinacije čiji su prirodni resursi temelj turističke ponude. Splitsko-dalmatinska županija je područje bogato prirodnim resursima koji pružaju mogućnost povratka prirodi i prirodnim ljepotama. Upravo to veliko bogatstvo prirodnih resursa predstavlja primarnu turističku ponudu Županije. Turizam Splitsko-dalmatinske županije je masovna pojava koja u velikom opsegu utječe na prostor, okoliš te gospodarstvo. Zbog masovnosti turizma javlja se potreba za adekvatnom valorizacijom prirodnih resursa kako bi se pridonjelo njihovoj zaštiti i očuvanju.

Budući da su prirodni resursi najvažnija osnova za razvoj turizma Splitsko-dalmatinske županije, cilj ovog rada je ukazati na važnost valorizacije prirodnih resursa u skladu s principima održivog razvoja te doprinijeti boljem razumijevanju procesa turističke valorizacije koji bi trebao osigurati ne samo zadovoljenje potreba turista nego i očuvanje resursa od pretjerane eksploatacije.

Nakon uvoda, u drugom dijelu rada će se najprije pojmovno odrediti prirodni resursi, prikazati će se njihova podjela na obnovljive i neobnovljive prirodne resurse te podjela prema podrijetlu. Zatim će se prirodni resursi analizirati kao atrakcijska osnova u turizmu na način da se prikažu osnovne klasifikacije turističkih resursa te objasne njihove atraktivne značajke s aspekta turizma. U zadnjem dijelu ovog poglavlja biti će riječi i o važnosti održive zaštite prirodnih resursa.

Treći dio rada odnosi se na koncepciju turističke valorizacije. Nakon definiranja pojma turističke valorizacije objasnit će se osnovni kriteriji turističke valorizacije koji se dijele na interne i eksterne. Nakon prikaza osnovnih kriterija, definirat će se turistička valorizacija prirodnih resursa, najprije s ekonomskog stajališta, a zatim će se dati nekoliko primjera koji ograničavaju proces turističke valorizacije. U cilju minimiziranja navedenih ograničenja, objasnit će se što to podrazumijeva odgovoran pristup turističkoj valorizaciji prirodnih resursa. U tom smislu fokusirati će se na koncept održivog turizma te će se prikazati aktivnosti Udruge Sunce koja je dobar primjer promicanja održivosti u zaštiti i korištenju prirodnih resursa.

Četvrti dio rada odnosi se na turističku valorizaciju prirodnih resursa Splitsko-dalmatinske županije. Nakon prikaza geografskog položaja Županije, navesti će se osnovni prirodni resursi kojima ista raspolaže. U prvom redu misli se na geomorfološke, klimatske, hidrogeografske, biogeografske te zaštićena područja. Zatim slijedi kratak osvrt na oblike turizma koji se razvijaju zahvaljujući prirodnim resursima Županije te negativni utjecaji koji se manifestiraju u prostoru. Zadnji dio ovog poglavlja posvećen je turističkoj valorizaciji Parka prirode Biokovo. Osim prirodnih i kulturnih vrijednosti kojima Park raspolaže, prikazati će se i faktori turističke valorizacije odnosno stanje infrastrukture, turističku opremu, pristupačnost, način posjećivanja te značaj Parka.

U petom dijelu iznesen je zaključak na zadanu temu, a nakon njega slijedi popis literature, te kratak sažetak rada sa ključnim riječima.

2. PRIRODNI RESURSI

2.1. Pojmovno određenje prirodnih resursa

Prirodni resursi se još nazivaju i prirodnim bogatstvima ili prirodnim elementima sredine. Mogu biti pojave, procesi ili objekti u prirodi koji utječu na razvoj živih bića i njihove aktivnosti. Oni predstavljaju sastavni dio čovjekove životne sredine te su neophodni za zadovoljavanje egzistencijalnih potreba. Čovjek koristi prirodne resurse za stanovanje, prehranu, proizvodnju energije i sl. Kako bi prirodni resursi služili za zadovoljavanje potreba, nužno je da čovjek svojim djelovanjem ne naruši prirodnu ravnotežu jer bi u protivnom i sam trpio posljedice u obliku prirodnih nepogoda, bolesti i sl.

Postoji veliki broj podjela prirodnih resursa s obzirom na predmet izučavanja njihova postojanja. Najučestalija je kategorizacija prirodnih resursa prema obnovljivosti. U tom smislu razlikuju se obnovljivi i neobnovljivi prirodni resursi. Prema definiciji, obnovljivi resursi su oni koji se kontinuirano obnavljaju u beskonačnom toku prirodnih procesa.¹ Znači da su to resursi koji imaju sposobnost regeneracije (sunce, voda, vjetar, šume) i čovjek ih može koristiti neodređeno vrijeme uz napomenu da je obnavljanje tih resursa brže od njihove konzumacije. Neobnovljivi resursi su resursi koji se nakon jednog korištenja nepovratno gube, čime nemaju mogućnost obnove u prirodnom procesu.² Dakle to su resursi, poput fosilnih goriva, koji se ne mogu obnavljati ili se vrlo sporo obnavljaju, tako da je u pravilu njihova potrošnja puno brža od regeneracije, što često dovodi do toga da takvi resursi nestaju. Prirodni resursi se još mogu podijeliti prema podrijetlu. Tako se razlikuju biološki i organski resursi. Biološki se dobivaju iz živog svijeta (biljke, životinje), a organski iz neživog svijeta (zrak, voda).

Prirodni resursi ili prirodna bogatstva sastavni su element određenog prostora te samim svojim obilježjima predstavljaju osnovu za razvoj života. Isto tako, zbog svojeg prirodnog oblika i svojih općih svojstava prirodni resursi imaju određenu vrijednost koja se može iskoristiti i u ekonomske svrhe, odnosno za proizvodnju dobara i usluga te stjecanje profita. Zbog ekonomske isplativosti korištenja prirodnih resursa te razvoja potrošačkog mentaliteta, s vremenom je došlo do njihovog pretjeranog iskorištavanja. Posljedice takvog ponašanja

---

¹ Družić, I. (2003.): Hrvatsko gospodarski razvoj, Politička kultura, Zagreb, str. 59.

² Ibidem

manifestiraju se kroz pojavu prirodnog disbalansa i velikog broj ekoloških katastrofa. Zbog toga je iscrpljivanje prirodnih resursa potrebno provoditi na racionalan način uz optimalno upravljanje kako bi se dugoročno očuvala njihova vrijednost.

Prirodni resursi imaju presudnu ulogu u kvaliteti života lokalne zajednice, međutim zbog svog ekonomskog karaktera imaju poseban značaj u nacionalnom pogledu jer određuju bogatstvo pojedine zemlje kao i gospodarsku orijentaciju. Bogatstvo prirodnim resursima predstavlja komparativnu prednost zemlje, te utječe na njezinu konkurentnost na globalnoj razini. Pojedine države raspolažu različitim količinama i vrstama prirodnih resursa, koji zahvaljujući svom rasporedu, raspoloživosti i kvaliteti determiniraju cjelokupan razvoj i napredak.

Zbog različite geografske distribuiranosti prirodnih resursa, njihove ograničenosti kao i značajnosti za nacionalno gospodarstvo, nužna je adekvatna zaštita kako bi se omogućila njihova racionalna eksploatacija.

2.2. Prirodni resursi kao atrakcijska osnova u turizmu

Prirodni resursi se mogu promatrati u različitim kontekstima ovisno o predmetu i problematici istraživanja. Tako postoje brojne definicije od strane različitih stručnjaka iz polja ekonomije, rudarstva, ekologije, sociologije i sl., koji se bave problematikom prirodnih resursa. U ovom radu prirodni resursi se definiraju s aspekta turizma. Za potrebe objašnjenja prirodnih resursa kao atrakcijske osnove u turizmu, treba naglasiti da će se termin turistički resurs koristiti kao funkcionalni skup, a ne kao podjela prirodni i društveni turistički resursi kao sastavnice.³

Turizam je pojava koja se odvija na određenom prostoru koji zbog svojih atraktivnih svojstava privlači određene segmente turističke potražnje. Atraktivnost prostora određuju turistički resursi kojima taj prostor raspolaže. Turistički se resursi zbog svoje znamenitosti te rekreativnih i estetskih karakteristika promatraju kao svojevrsne atrakcije koje postaju sastavnim dijelom turističke ponude određenog prostora. Stoga se turistički resursi definiraju kao prirodna ili antropogena dobra koja se mogu gospodarski iskoristiti. Dio su cjeline razvoja određenog geografskog područja, odnosno regije ili zemlje, a bogatstvo resursima

---

³ Kušen, E. (2002): Turistička atrakcijska osnova, Institut za turizam, Zagreb, str. 7.

komparativna je prednost u gospodarskom razvoju. Cjelokupna ponuda u turizmu zemlje morala bi se temeljiti upravo na atraktivnim svojstvima resursa kojima raspolaže.⁴

No, u definiranju pojma turističkog resursa treba naglasiti kako se u turističkoj terminologiji pojam resurs i atrakcija često koriste kao istoznačnice, što prema nekim autorima nije ispravno jer su sve turističke atrakcije turistički resursi, no svaki resurs ne mora biti turistička atrakcija.

Naime, turističke atrakcije su temeljni turistički resursi svake turističke destinacije koje određuju i uvjetuju njezinu turističku ponudu i razvoj turizma. Međutim, kada je riječ o prirodnim resursima kao turističkim atrakcijama, tada su potrebe i motivi posjetitelja te kvaliteta resursa ti koja ga čini atraktivnim za turističku potražnju.

Prirodni resursi, pomatrani kao temeljni turistički resursi odnosno atrakcije, u ovoj su klasifikaciji određeni geološkim značajkama, klimom, vodom, biljnim i životinjskim svijetom te prirodnom baštinom. Svaka od ovih komponenti predstavlja pojedinačnu atrakciju određenog lokaliteta koja zbog svojih svojstava i karakteristika može biti glavnim razlogom posjete ili pak može utjecati na odluku o putovanju.

---

⁴ Ibidem, str.17.

Tablica 1: Pregled uobičajenih vrsta pojedinačnih i zbirnih turističkih atrakcija

1. PRIRODNE ATRAKCIJE	2. KULTURNO-POVIJESNE ATRAKCIJE	3. ATRAKTIVNA TURISTIČKA SUPRASTRUKTURA
<p><i>Geološke značajke</i> -spilje, planine, nizine, pustinje, otoci, stijene, vidikovci, kanjoni, paleontološki lokaliteti</p> <p><i>Klima</i> -mediteranska klima, planinska klima</p> <p><i>Voda</i> -more, rijeke, jezera, vodopadi, morska obala, plaže, kupališt</p> <p><i>Biljni svijet</i> -šuma, botanički vrtovi</p> <p><i>Životinjski svijet</i> -divljač, zoološki vrtovi, lovišta, ribolovna područja</p> <p><i>Prirodna baština</i> -nacionalni parkovi, parkovi prirode, prirodni rezervati, zaštićena močvarna područja, park šume, spomenici vrtno arhitekture, zaštićene biljne i životinjske vrste, zaštićena pojedinačna stabla</p>	<p><i>Kulturno-povijesna baština</i> -spomenici kulture, arheološka nalazišta, zaštićene urbane cjeline, stari gradovi, dvorci, crkve</p> <p><i>Kulturne i vjerske ustanove</i> -muzeji, kazališta, hodočasnička središta</p> <p><i>Manifestacije</i> -festivali, predstave</p> <p><i>Znameniti ljudi i događaji</i></p> <p><i>Kultura života i rada</i> -gastronomija, način života lokalnog stanovništva, etničnost, folklor i tradicija, rukotvorstvo</p>	<p><i>Sportsko-rekreacijski objekti</i> -sportski događaji, sportsko-rekreacijski tereni i igrališta, skijališta, planinarski domovi</p> <p><i>Lječilišni objekti i ustanove</i> -toplice</p> <p><i>Atrakcije zbog atrakcija</i> -casino</p>

Izvor: Kušen, E. (2002): Turistička atrakcijska osnova, Institut za turizam, Zagreb, str. 27.

Geomorfološki turistički resursi predstavljaju bogatstvo i raznolikost površinskih i podzemnih oblika zemlje. U geomorfološke resurse mogu se svstati reljef, otoci te pojedinačni objekti predstavljeni u obliku spilja, jama, stijena, vodopada vulkana i sl. Geomorfološki resursi se najviše koriste u kombinaciji sa drugim resursima poput mora, klime, biljnog pokrova itd. Reljef ima vrlo važnu ulogu u oblikovanju turističke ponude te određuje način izgradnje i vrstu turističke infrastrukture. Nisu svi oblici reljefa jednako privlačni niti se mogu jednako valorizirati. Primjerice, za razliku od ravničarskog reljefa, dinamičan brdsko-planinski reljef, zbog slikovitih krajobraza i dinamičnih uzvišenja, omogućuje mnoge sportsko-rekreacijske aktivnosti poput skijanja, planinarenja itd. Otoci su prvenstveno zbog odvojenosti od kopna posebno privlačni posjetiteljima, iako se po reljefu i vegetaciji uopće puno ne razlikuju. Pružaju mogućnost za doživljavanje i promatranje otočnih posebnosti putem aktivnosti pješaćenja, vožnje biciklom i sl. Od pojedinačnih tvorevina turistički su najzanimljivije prirodne plaže na kojima se turisti opuštaju i sunčaju, dok su uređene špilje i jame zanimljive zbog mogućnosti upoznavanja sa florom i faunom te arheološkim nalazima.

Klima je jedan od najvažnijih čimbenika turističke privlačnosti određenog prostora. Kao i geomorfološki resursi, klima je uglavnom komplementarni resurs. No, može i samostalno djelovati na privlačenje turista. Najvažniji elementi klime za turizam su osunčanost (insolacija), temperatura zraka, vjetar te učestalost i količina padalina. Klimatske osobitosti mogu uvjetovati razvoj pojedinih oblika turizma, pa se tako u područjima tropske i mediteranske klime razvija kupališni turizam. Dok se područja planinske klime orijentiraju na razvoj zimskog sportsko-rekreacijskog turizma. Također, potrebno je naglasiti da globalne klimatske promjene, kao što su ozonske rupe i „efekt staklenika“ počinju izazivati određene promjene u potražnji za sportsko-rekreacijskim atraktivnostima pojedinih destinacija.⁵ Prostori koji su pogođeni takvim klimatskim neprilikama postat će turistički neprivaćni.

Uz klimu, hidrogeografski su elementi najprivlačniji čimbenici u turizmu. Naime, voda je izvor života odnosno predstavlja osnovni preduvjet egzistencije čovjeka te biljnog i životinjskog svijeta. Osim što su uvjet za opstanak, vode su svojim karakteristikama naročito povoljne za razvoj turizma. Uglavnom su turistima privlačne zbog svojih rekreativnih svojstava i vizualne atraktivnosti. Zbog toga je za procjenu turističke privlačnosti pojedinih voda važno i njihovo klimatsko (toplina vode i zraka), geomorfološko (pristupaćna i

---

⁵ Ibidem, str. 74.

atraktivna obala) i sigurnosno okruženje (pirane, morski psi, onečišćenja, opasne naprave i sl.).⁶ Postoji mnogo klasifikacija vodenih resursa, a u kontekstu turizma vode se dijele na: more, jezera i velike rijeke, ostale rijeke, potoke, ostale stajačice i ljekovite vode.⁷ More zbog svojih svojstava (temperatura, salinitet, prozirnost, boja) omogućava razvoj raznih oblika turističke ponude. Tako, osim najzastupljenije aktivnosti kupanja, more pogoduje razvoju ostalih aktivnosti poput ronjenja, skijanja na vodi, jedrenja, nautičkih aktivnosti, sportskog ribolova te gastronomske ponude. Osim mora, u turističke svrhe koriste se rijeke i jezera koja pogoduju razvoju sportskog ribolova, raftinga, kupanja te općenito promatranja i razgledavanja.

Prirodna baština u obliku zaštićenih prirodnih područja predstavljaju posebnu vrstu prirodnih resursa koji privlače pozornost turista i predmetom su turističke valorizacije. Te se prirodne atrakcije u Hrvatskoj klasificiraju na sljedeći način⁸:

- Nacionalni park je prostrano, pretežno neizmjenjeno područje iznimnim i višestrukih prirodnih vrijednosti, a obuhvaća jedan ili više sačuvanih ili neznatno izmjenjenih ekoloških sustava.
- Park prirode je prostorno prirodno ili dijelom kultivirano područje s naglašenim estetskim, ekološkim, odgojno obrazovnim, kulturno-povijesnim i turističko-rekreacijskim vrijednostima.
- Strogi rezervat je područje s neizmijenjenom ili neznatno izmijenjenom sveukupnom prirodom, a namijenjen je isključivo znanstvenom istraživanju kojim se ne mijenja biološka raznolikost, izvornost prirode i ne ugrožava slobodno odvijanje prirodnih procesa
- Park šuma je prirodna ili sađena šuma veće pejzažne vrijednosti, a namijenjena odmoru i rekreaciji.
- Zaštićeni krajolik je prirodni ili kultivirani predio veće estetske ili kulturno-povijesne vrijednosti ili krajolik karakterističan za određeno područje.
- Spomenik prirode je pojedinačni neizmijenjeni dio ili skupine dijelova žive ili nežive prirode, koji ima znanstvenu, estetsku ili kulturno povijesnu vrijednost. Spomenik prirode može biti geološki, botanički, zoološki krajolik i sl.

---

⁶ Ibidem, str. 79.

⁷ Ibidem, str. 81.

⁸ Petrić L, (2013,2014); Uvod u turizam, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, str. 92.

- Spomenik parkovne arhitekture je artifičijelno oblikovan prostor (perivoj, botanički vrt, arboretum, gradski park, drvored, skupina i pojedinačna stabla kao i drugi oblici vrtnog i parkovnog oblikovanja) koji ima veću estetsku, stilsku, umjetničku, znanstvenu ili kultusno povijesnu vrijednost

Zaštićena prirodna područja su najatraktivniji dijelovi prirode koji privlače turističku potražnju. Na njima su turističke aktivnosti dozvoljene ali u ograničenoj mjeri jer zbog svoje izrazite vrijednosti i jedistvenosti trebaju ostati sačuvani. U strogim rezervatima turistički posjet nije dozvoljen jer su to iznimno osjetljiva i rijetka područja koja služe za istraživačke i znanstvene svrhe. U nacionalnim parkovima i parkovima prirode uglavnom su dopuštene aktivnosti promatranja, fotografiranja, pješaćenja, jahanja, kupanja itd.

Osim prethodne kategorizacije koja turističke resurse poima kao turističke atrakcije, postoje i mnoge druge klasifikacije turističkih resursa, a najučestalija je podijela koja podrazumijeva dvije skupine turističkih resursa: prirodni i društveni.

Tablica 2. Klasifikacija turističkih resursa

Prirodni (biotropni) turistički resursi	
Geomorfološki	planine, planinski lanci, vulkani, klisure, kanjoni, pećine, špislje, polja u kršu, krški oblici (vrtače, škrape...)
Klimatski	ekvatorijalna klima, tropska klima, umjereno topla klima, umjereno svježja klima, planinski tip klime, hladna klima
Hidrogeografski	oceani, jezera, rijeke, podzemne vode, termalne vode, gejziri
Biogeografski	flora i fauna
Pejsažni	planinski pejzaži, nizinski ili pejzaži relativno niskog reljefa, primorski pejzaži
Društveni (antropogeni) turistički resursi	
Kulturno-povijesni	sačuvani ostaci prošlih civilizacija i njihova tehnološka dostignuća, urbanističke cjeline, umjetnička ostvarenja, spomenici

Etnosocijalni	materijalna i duhovna kultura jednog naroda narodne, igre, pjesme, običaji
Umjetnički	muzeji, galerije, zbirke, knjižnice, spomenici iz povijesnog i kulturnog razvoja, dostignuća u arhitekturi, likovnoj, glazbenoj i kazališnoj umjetsnosti
Manifestacijski	ustanove koje organiziraju obrazovne i obrazovno-rekreacijske aktivnosti
Ambijentalni	manje ili veće prostorne cjeline koje je stvorio čovjek svojim radom i umijećem

Izvor: Bilen, M. (2006): Turizam i prostor – ekonomsko-geografski aspekti turističke valorizacije prostora u turizmu, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, str. 39.

Jedan od aspekata prirodnih resursa je da su oni najčešće fiksni u svojoj ponudi te omogućuju pružanje ograničenog broja usluga. Zbog toga se na području koje raspolaže prirodnim resursima mogu razvijati djelatnosti koje osiguravaju da je upotreba resursa društveno i ekonomski prihvatljiva. Primjerice, ukoliko je cilj da se na određenom prostoru razvija turizam, tada se na tom istom prostoru ne može razvijati industrijska proizvodnja. Stoga je uspostavljanje adekvatnog sustava upravljanja neophodno kako bi se oni na efikasan način iskoristili u turističke svrhe.

Prirodni resursi predstavljaju podvrstu prirodnih turističkih resursa koji zahvaljujući svojim rekreativnim svojstima zadovoljavaju turističke potrebe odnosno utječu na fiziološke funkcije čovjeka (opuštanje, oporavak, osvježenje). Osim što zadovoljavaju potrebe, prirodni resursi su zbog svoje privlačnosti postali čimbenici određenog prostora koji se mogu valorizirati u svrhu turizma. Turizam u svom razvoju djeluje na prostor i prirodu, zbog toga je zaštita i racionalno upravljanje prirodnim resursima nužan preduvjet za njihovu adekvatnu turističku valorizaciju.

3. TURISTIČKA VALORIZACIJA

Turistička valorizacija jedna je od najznačajnijih tema u teoriji turizma. U teoriji postoje različita shvaćanja pojma turističke valorizacije, od poimanja da je valorizacija postupak procijene vrijednosti pojedinih turističkih objekata ili pojava u konkretnom prostoru, do koncepcije da je valorizacija postupak procijene cjelokupnog turističkog potencijala određene regije ili zemlje.

Kako bi se utvrdilo koji resursi imaju potencijal za turističku valorizaciju i samim time postali turistički resursi, potrebno je izvršiti njihovu inventarizaciju i detaljnu analizu. Prilikom analiziranja turističkih resursa potrebno je uzeti u obzir njihove specifičnosti te ispitati njihova kvantitativna i kvalitativna svojstva kako bi se odredili uvjeti pod kojima bi se ti resursi uklopili u turistički razvoj. Oni resursi koji se ocijene kao najvrijedniji dobivaju prioritet jer se od njih očekuje da postignu najveće ekonomske koristi.

3.1. Kriteriji i proces turističke valorizacija

Prilikom određivanja vrijednosti turističkih resursa u obzir treba uzeti elemente i kriterije koji su potrebni kako bi se uspješno izvršilo turističko valoriziranje. Prema WTO kriteriji za turističku valorizaciju resursa mogu se podijeliti u 2 skupine: interni i eksterni.

3.1.1. Interni kriteriji

Interni kriteriji označavaju specifična svojstva i vrijednost svakog pojedinog turističkog resursa. Oni obuhvaćaju atraktivne attribute resursa poput njihove rekreativne, znamenite te estetske vrijednosti. Svaki od tih atributa djeluje na zadovoljavanje različitih turističkih potreba i na mogućnosti korištenja prostora u turističke svrhe. Primjerice, turisti koji su u potrazi za aktivnim odmorom tražit će prostore sa turističkim sadržajima koji će im omogućiti zadovoljenje rekreativnih potreba. No, valja naglasiti da su svi ti atributi vrlo relativne

vrijednosti, što znači da svaki od njih u različitim vremenskim i prostornim relacijama ima različit stupanj turističke vrijednosti.⁹

Osim atraktivnih karakteristika, u interne kriterije se ubraja i stupanj izgrađenosti turističkog resursa. Takva analiza zahtijeva kvalitativnu procjenu infrastrukture kojom se ponajprije utvrđuje stupanj razvijenosti prometne infrastrukture. Izgrađenost turističkog resursa ogleda se i u stupnju razvijenosti turističke opreme i usluga. U tom se smislu analiziraju postojeći smještajni objekti (hoteli, apartmani), komplementarna turistička ponuda (restorani, turističke agencije, noćni klubovi) te dostupnost informacija, adekvatna signalizacija te općenito odgovorno ponašanje prilikom korištenja turističkog resursa.

3.1.2. Eksterni kriteriji

Eksterni kriteriji su čimbenici koji omogućuju turističko korištenje resursa na određenom prostoru, a mogu se podijeliti u četiri skupine: pristupačnost resursa, blizina emitivnih tržišta, specifičnosti turističkog resursa te njegov značaj.

Pristupačnost resursa predstavlja odgovarajuću infrastrukturu koja omogućuje pristup resursu. U prvom redu misli se na prometnu infrastrukturu kao što su adekvatni putevi, prilazi i ceste koji su u blizini resursa ili vode do njega, postojanje zračnih i pomorskih luka te željezničkih pruga. Procjenu pristupačnosti vrše specijalizirani stručnjaci u domeni prometa i turizma. Blizina emitivnih tržišta značajno utječe na kretanje turističkih tokova prema analiziranom resursu. Ukoliko se resurs nalazi u blizini većeg urbanog središta ili naselja, ono će svakako imati utjecaja na potražnju za resursom. Specifičnost turističkog resursa označava njegov položaj i značaj s obzirom na komplementarne resurse. Prilikom komparativne analize resursa, njegova se specifičnost procjenjuje na 3 razine (značajna, srednja i slaba). Značaj resursa također proizlazi i iz njegovog imidža kojeg ima na tržištu te mogućnosti njegove komercijalizacije.

Obilježja eksternih čimbenika koji utječu na turistički resurs mogu povećati ili smanjiti njegovu vrijednost. Stoga se može reći da primarna turistička ponuda mora imati podržavajuću sekundarnu ponudu koja joj je komplementarna po kvaliteti i sadržaju. U

---

⁹ Vukonić B, Keča K, (2001): Turizam i razvoj: Pojam, načela, postupci, Ekonomski fakultet Zagreb i mikrorad d.o.o, Zagreb, str. 101.

protivnom, ako je kvaliteta sekundarne ponude viša od primarne, tada se ne bi mogla formirati cijena turističke usluge, odnosno ako je kvaliteta sekundarne ponude niža, tada turistička valorizacija primarne ponude ne bi imala ekonomske učinke.

Navedena klasifikacija kriterija za valorizaciju turističkih resursa obuhvaća skoro sve relevantne elemente koji su potrebni za određivanje vrijednosti turističkih resursa. Najosjetljivija je skupina atraktivnih atributa kojima se opisuju resursi jer se oni ne mogu generalizirati te u njihovoj prosudbi značajnu ulogu imaju i subjektivne procjene stručnjaka koji vrše turističku valorizaciju. Potrebno je napomenuti da u ovakvoj analizi turističkih resursa nedostaju kriteriji koji se odnose na ispitivanje načina na koji sami turisti doživljavaju i vrednuju turistički resurs. Tom se vrstom analize bave marketinški stručnjaci specijalizirani za takvo područje istraživanja. Zato se za potpunu turističku valorizaciju resursa u obzir trebaju uzeti objektivne analize provedene od strane stručnjaka te subjektivni i emotivni doživljaji turista.

3.2. Turistička valorizacija prirodnih resursa

Određivanje turističke vrijednosti prirodnih resursa određene destinacije je proces koji se naziva turistička valorizacija. Kvalitetna analiza i određivanje vrijednosti prirodnih resursa pruža podlogu za daljnje planiranje koncepcije turističkog razvoja u određenoj destinaciji sa svrhom da se uspostavi održiva ravnoteža između ekonomskih, ekoloških te socijalnih učinaka koji proizlaze iz turističkog razvoja.

3.2.1. Turistička valorizacija prirodnih resursa s ekonomskog stajališta

Prirodni resursi dio su određenog geografskog prostora. Svaki geografski prostor ima određenu količinu i vrstu prirodnih resursa koji ga čine specifičnim i jedinstvenim. Prirodni resursi određenog područja predstavljaju proizvodne inpute koji imaju određenu upotrebnu vrijednost te s kojima se upravlja i gospodari kako bi se ostvarili zacrtani ekonomski ciljevi. Ipak, „neupotrebljiva“ svojstva prirodnih resursa kao što su bioraznolikost, estetska vrijednost prirode, čistoća mora te vijednost prirodnog nasljeđa ne predstavljaju dovoljno dobru

materijalnu podlogu za ostvarivanje ekonomskih učinaka za pojedine grane i djelatnosti, no u turizmu se ta atraktivna svojstva prirodnih resursa mogu vrlo lako ekonomski valorizirati.¹⁰

Ova konverzijska funkcija turizma omogućuje atraktivnim svojstvima prirodnih resursa da kroz proces turističke valorizacije steknu upotrebnu vrijednost koja se se ogleda kroz stvaranje dohotka i drugih ekonomskih učinaka za subjekte na strani turističke ponude, potražnje te šire društvene zajednice. Bez turizma takvi prirodni resursi i njihova atraktivna svojstva ne bi posjedovali tržišnu vrijednost, pa zbog toga ne bi mogli postati predmetom ekonomske eksploatacije.

3.2.2. Ograničenja turističke valorizacije prirodnih resursa

Razvoj turizma na prirodno atraktivnim područjima zahtjeva određene intervencije u prostoru i okolišu. U procesu turističke valorizacije prirodnih resursa na određenom prostoru sudjeluju brojni stručnjaci iz različitih područja znanosti, ali i cjelokupno stanovništvo prostora koji je predmetom turističke valorizacije. Oni svojim djelovanjem određuju način na koji će se prirodni resursi koristiti u turističke svrhe. Pri tome njihove aktivnosti u procesu valorizacije mogu imati ograničavajuće učinke na prirodni okoliš.

Bez obzira na izraženu svijest o važnosti očuvanja prirodnog okoliša, ipak u turističkom razvoju često prevladavaju profilerski interesi, a priroda je ta koja trpi negativne posljedice takvih interesa. Naime, svi sudionici procesa turističke valorizacije, od međunarodnih i državnih institucija do lokalne zajednice, svojim djelovanjem u cilju svokolikog gospodarskog razvoja, a tako i turizma, vrše direktne i indirektno učinke na prirodni okoliš. Primjerice, ispuštanje nepročišćenih otpadnih voda, neadekvatno nasipanje obale, izgradnja velikih smještajnih kompleksa u netaknutim područjima, emisije štetnih plinova u atmosferu. Takvi oblici ponašanja degradiraju prirodni okoliš te uništavaju ambijent prostora. Osim ovih infrastrukturnih komponenti ograničenja koje direktno utječu na prirodni okoliš, javljaju se i ograničenja turističke valorizacije vezana uz neodgovarajuću interpretaciju turističkih sadržaja na prirodnim područjima. Naime, pojedina područja zahvaljujući specifičnim prirodnim bogatstvima potiču ljubitelje prirode na edukaciju o svojstvima i posebnostima kojima takav prostor raspolaže. Neadekvatna interpretacija prirodnih vrijednosti neće

---

¹⁰Petrić L, Šimundić B, Pivčević S: Ekonomika turizma; Skripta/čitanka tekstova, Ekonomski fakultet Split, Split, str. 47.

zadovoljiti edukativne turističke potrebe, što znači da turistička valorizacija takvog područja nije u potpunosti iskoristila sve prirodne potencijale.

Prilikom valorizacije prirodnih resursa treba voditi računa o njihovoj eksploataciji. Pretjerano iskorištavanje prirodnih resursa ograničavajući je činitelj njihove valorizacije koji, osim što ugrožava prirodno stanje okoline, postepeno vodi gubitku autentičnosti i atraktivnosti.

Stoga je turističkoj valorizaciji bitno pristupiti na odgovoran način koji podrazumijeva razvoj adekvatnih oblika turizma uz istovremenu zaštitu prirodnog okoliša.

3.2.3. Odgovoran pristup turističkoj valorizaciji prirodnih resursa

Osim što se atraktivnost prirodnih resursa može ekonomski valorizirati, njihovu vrijednost određuju i ostale karakteristike kao što je njihova zaštita. Zaštita prirodnih resursa jedna je od najaktualnijih tema u globalnim razmjerima koja privlači sve veću pozornost različitih stručnjaka ali i čovječanstva općenito. Čovjek je svojim nepromišljenim djelovanjem značajno doprinjeo uništavanju prirodnog okoliša, ali spoznavši moguće posljedice takvog ponašanja uvidio je potrebu zaštite prirodnog okoliša i resursa.

Zaštita prirodnih resursa postala je globalni cilj uslijed činjenice da je suvremeni način života obilježen visokim stupnjem urbanizacije, gospodarske ekspanzije te tehnološke ovisnosti rastućeg broja stanovnika. To je uzrokovalo formiranje novih oblika navika i potreba koje prirodni resursi sami po sebi nisu u mogućnosti zadovoljiti. Takva je situacija postepeno dovela do ekološkog propadanja koje se manifestira sve lošijom kvalitetom zraka, povećanim onečišćenjem, bukom, gubitkom otvorenog prostora i povećanom ugroženošću prirodnih i javnih sadržaja.¹¹ Navedeni problemi utječu na smanjenje kvalitete života na Zemlji, stoga je politika zaštite prirodnih resursa neophodna kako bi se ublažile posljedice takvog ekološkog propadanja.

Suvremena se politika zaštite prirodnih resursa temelji na načelima održivog razvoja koja podrazumijevaju ekološku, sociokulturnu, ekonomsku i tehnološku održivost. Ideja održivog razvoja se temelji na uspostavljanju ravnoteže između ekonomskog rasta,

---

¹¹ Petrić. L, (2011): Upravljanje turističkom destinacijom; Načela i praksa; Ekonomski fakultet Split, Split, str. 35.

društvenog napretka i očuvanja okološa. Poseban naglasak se stavlja na očuvanje prirodnih resursa koji zbog svog neobnovljivog i obnovljivog karatera predstavljaju osnovu čovjekove egzistencije

U počecima razvoja politike zaštite prirodnih resursa naglasak je bio na ekološkoj održivosti, što je i logično s obzirom da su prirodni resursi sastavio dio okoliša. Ekološka održivost se odnosi na dugoročno održavanje prirodne ravnoteže bioloških sustava i procesa. To podrazumijeva razvoj ekološke svijesti i odgovorno ponašanje prema prirodnim resursima u vidu njihovog planiranog i racionalnog korištenja. Takvo će ponašanje pridonijeti minimiziranju negativnih posljedica kao što su gubitak bioraznolikosti, onečišćenje tla, zagađenost zraka i ozonskog omotača i sl.

Vrijednost prirodnih resursa određuju i sami turisti koji zbog porasta ekološke osviještenosti sve više tragaju za čistom i neiskvarenom prirodom kako bi mogli uživati u ljepoti pejzaža i ambijentalnim vrijednostima. Također, visoka ekološka svijest turista ogleda se i u tome da velik dio njih uočava ekološke probleme. Međutim, mnoga istraživanja pokazuju da je ekološka svijest kod stanovništva visoka, ali njihovo stvarno ponašanje nije zadovoljavajuće¹². Zbog toga ekološki odgovorno ponašanje turista prema prirodi ne ovisi samo o razini ekološke svijesti nego i o drugim čimbenicima¹³:

- stav o ponašanju, tj. osobna prosudba odgovarajućeg ponašanja prema okolišu,
- subjektivna norma, tj. društveni pritisak koji dolazi od važnih osoba u socijalnom okruženju
- percipirana kontrola ponašanja, tj. koliko teško ili jednostavno nekoj osobi pada određeno ponašanje
- ponašanje u prošlosti, tj. postoje li već iskustvas odgovarajućim postupcima

Takvo se proturječje između ekološke svijesti i ekološkog ponašanja, bilo samih turista ili sudionika na strani turističke ponude, manifestira u različitim oblicima turizma koji svojim aktivnostima djeluju na ugrožavanje prirodnih resursa i prirodnog okoliša.

Osim toga, zaštita prirodnih resursa je nezaobilazan segment cjelokupnog razvoja koji omogućuje da se prirodni resursi eksploatiraju na održiv način koji osigurava njihovo korištenje budućim generacijama. Suvremena stajališta o toj zaštiti polaze od načela

---

¹² Muller H. (2003.): Turizam i ekologija-Povezanost i područja djelovanja, MASMEDIA, Zagreb, str. 56.

¹³ Ibidem, str. 59.

valorizacije temeljnog prirodnog fenomena i definiranja smjernica adekvatnog gospodarskog korištenja odnosno kreiranja moguće turističke ponude takvog prirodnog prostora.¹⁴

Stoga, odgovoran pristup turističkoj valorizaciji prirodnih resursa podrazumijeva razvoj oblika turizma koji će minimizirati ograničenja valorizacije, zadovoljiti potrebe ekološki osvještenih turista te doprinjeti zaštiti prirodnih resursa. Najpogodniji oblik turizma koji zastupa odgovornost u valorizaciji prirodnih turističkih resursa je održivi turizam, odnosno nešto uži segment: ekoturizam.

3.2.4. Održivi turizam

Zaštita prirodnih resursa je u turističkom razvoju neizostavna komponenta koja omogućuje da se prirodni resursi eksploatiraju na održiv način omogućavajuću pritom daljnji razvoj uz istodobno očuvanje prirodnog okolišta i bioraznolikosti, te zadržavanje ekoloških procesa. Ovakvo je stajalište polaznica za definiranje održivog turizma koji predstavlja temelj za razvoj turizma u područjima bogatim prirodnim resursima.

Općenito, u literaturi postoje brojni pristupi pojmu održivog turizma zbog različitih stavova i mišljenja stručnjaka. Primjerice, stajalište destinacijskog menadžmenta naglašava da se održivi turizam ne treba fokusirati samo na kontrolu razvoja, nego da treba poticati razvoj i promociju prikladnih oblika turizma koji će poboljšavati okolišno, društveno i kulturno bogatstvo destinacije sa krajnjim ciljem povećanja ekonomskog prosperiteta.¹⁵ Također, potrebno je naglasiti da se pojedini oblici turizma poistovjećuju sa pojmom održivog turizma, no zapravo oni čine sastavne komponente održivog turizma.

---

¹⁴ Vukonić B, Keča K, (2001): Turizam i razvoj: Pojam , načela, postupci, Ekonomski fakultet Zagreb i mikrorad d.o.o, Zagreb, str. 100.

¹⁵ Ritchie B., Crouch G, (2003.): The Competitive Destination-A Sustainable Tourism Perspective, CABI Publishing, Canada, str. 34.

Slika 1: Veza između održivog turizma i ostalih oblika turizma

Izvor: Ritchie B., Crouch G, (2003.): The Competitive Destination-A Sustainable Tourism Perspective, CABI Publishing, Canada, str. 36.

U turističkoj literaturi postoje brojne definicije održivog turizma, primjerice:

- Održivi turizam je turizam koji je ekonomski održiv, ali ne uništava resurse o kojima ovisi budući turistički razvoj, prvenstveno fizičko okruženje i društveno nasljeđe lokalne zajednice.¹⁶
- Održivi turizam je turizam koji u potpunosti uzima u obzir trenutne i buduće gospodarske, društvene i okolišne učinke, brine se o potrebama posjetitelja, sektora, okoliša i destinacije.¹⁷

Budući da se održivi turizam može primjenjivati na sve oblike turizma i u svim destinacijama, postoje određeni principi koji se odnose na primjenu i upravljanje održivim turizmom¹⁸:

¹⁶ Ritchie B., Crouch G, (2003.): The Competitive Destination-A Sustainable Tourism Perspective, CABI Publishing, Canada, str. 36.

¹⁷ Održivi turizam, [internet], raspoloživo na <http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=97>

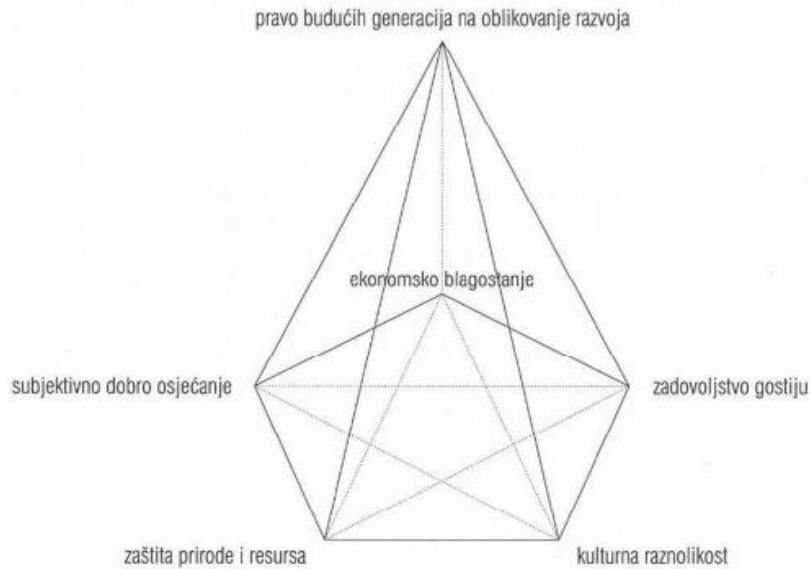
¹⁸ Ritchie B., Crouch G, (2003.): The Competitive Destination-A Sustainable Tourism Perspective, CABI Publishing, Canada, str. 37.

- Razvoj politike, planiranja i menadžmenta je neophodan kako bi se problem zloupotrebe prirodnih i društvenih resursa u turizmu stavio pod kontrolu
- Pristup održivog turizma se ne zalaže za prestanak rasta, nego naglašava da postoje određena ograničenja rasta i da upravljanje turizmom mora poštovati ta ograničenja
- Dugoročan način razmišljanja je neophodan
- Održivi turizam se ne fokusira samo na okruženje, nego i na ekonomske, društvene, kulturne, političke i upravljačke aspekte
- Pristup naglašava važnost zadovoljavanja ljudskih potreba i želja, što podrazumijeva jednakost i pravednost
- Svi dionici trebaju biti uključeni i proces donošenja odluka te trebaju biti obavješteni o problemima održivosti
- Održivi razvoj bi trebao biti cilj za sve političke i gospodarske aktivnosti, ali provođenje ideja održivog turizma u praksi podrazumijeva svijest o ograničenjima razvoja u kratkom i srednjem roku
- U primjeni ideja održivog turizma mora postojati spremnost na kompromis zbog čestih sukoba interesa u korištenju resursa.

Razvijati turizam na održiv način ili uz kriterije održivog razvoja znači osigurati kontinuitet koristi lokalnom stanovništvu u ekonomskom i socijalnom okruženju i fizičkom okolišu.¹⁹ U središtu održivog turističkog razvoja nalazi se „čarobna peterokutna piramida“.

---

¹⁹ Vukonić B, Keča K, (2001): Turizam i razvoj: Pojam , načela, postupci, Ekonomski fakultet Zagreb i mikrorad d.o.o, Zagreb, str. 192.

Slika 2: „Čarobna peterokutna piramida“

Izvor: Muller H. (2003.): Turizam i ekologija-Povezanost i područja djelovanja, MASMEDIA, Zagreb, str. 45.

Iz slike je vidljivo pet područja o kojima ovisi održivi razvoj turizma: ekonomsko blagostanje, subjektivno dobar osjećaj, zadovoljstvo gostiju, zaštita prirode i resursa te kulturna raznolikost.²⁰ Svih pet područja treba biti dugoročno planirano i usmjereno tako da budućim generacijama bude osigurano pravo na oblikovanje razvoja.

Za postizanje i očuvanje dugoročno održivog turističkog razvoja, neophodno je kontinuirano sudjelovanje svih relevantnih dionika turističkog razvoja, stalno praćenje učinaka, te uvođenje potrebnih preventivnih i korektivnih mjera.

3.2.5. Ekoturizam

Usporedno s razvojem koncepta održivog turizma, pojavio se pojam ekoturizma kao oblika turizma koji svoj razvoj temelji na principima održivosti. Ekoturizam čine svi oblici prirodnog turizma u kojima je glavna motivacija turista promatranje i uvažavanje prirode i

²⁰ Muller H. (2003.): Turizam i ekologija-Povezanost i područja djelovanja, MASMEDIA, Zagreb, str. 44.

tradicionalnih kultura koje dominiraju u prirodnim područjima.²¹ Stoga su osnovna obilježja ekoturizma sljedeća²²:

- sadrži edukacijske i interpretacijske komponente
- općenito se, ali ne i isključivo, organizira za male skupine, a organizaciju provode specijalizirana mala poduzeća u lokalnom vlasništvu
- svodi na minimum negativne učinke na prirodni i socio-kulturni okoliš
- podržava zaštitu prirodnih područja ostvarivanjem ekonomske koristi za domaće zajednice, organizacije i za one koji su zaduženi za zaštitu prirodnog područja
- podržava zaštitu prirodnih područja stvaranjem radnih mjesta i mogućnosti zarade za lokalnu zajednicu
- podržava zaštitu prirodnih područja podizanjem svijesti lokalnog stanovništva i turista o potrebi očuvanja prirodnih i kulturnih dobara

Obzirom da globalni ekološki problemi plijene veliku pozornost, suvremeni turisti su počeli svjesno podupirati zaštitu prirode i okolišta te lokalnu zajednicu na destinaciji koju su odabrali. Ekoturisti su najčešće osobe u potrazi za mjestima koje čovjek nije transformirao ili ih je samo djelomično transformirao i pritom su nagrađeni osjećajem da doživljavaju jedinstvenu i neponovljivu situaciju.²³ Prema demografskim obilježjima, ekoturisti su najčešće stariji, bolje obrazovani i raspolažu višim prihodima nego posječni putnici.²⁴ Takvi ekološki osviješteni turisti žele što manje utjecati na područje koje su odlučili posjetiti što znači da vode računa o načinu prijevoza u destinaciju, preferiraju konzumaciju domaćih i autohtonih proizvoda, koriste jednostavne oblike smještaja i sl.

Ekoturizam još uvijek obuhvaća razmjeno mali segment svjetskog turističkog tržišta, ali njegovu važnost, kao svojevrsnog katalizatora promjena u turizmu, najbolje potvrđuje činjenica da je 2002. godina bila proglašena godinom ekoturizma kada je održan cijeli niz znanstvenih i stručnih skupova na tu temu.²⁵

---

²¹ Ekoturizam i zaštićena područja, [internet], raspoloživo na <http://sdt.unwto.org/content/ecotourism-and-protected-areas> (pristupljeno 14.09.2017.)

²² Ibidem

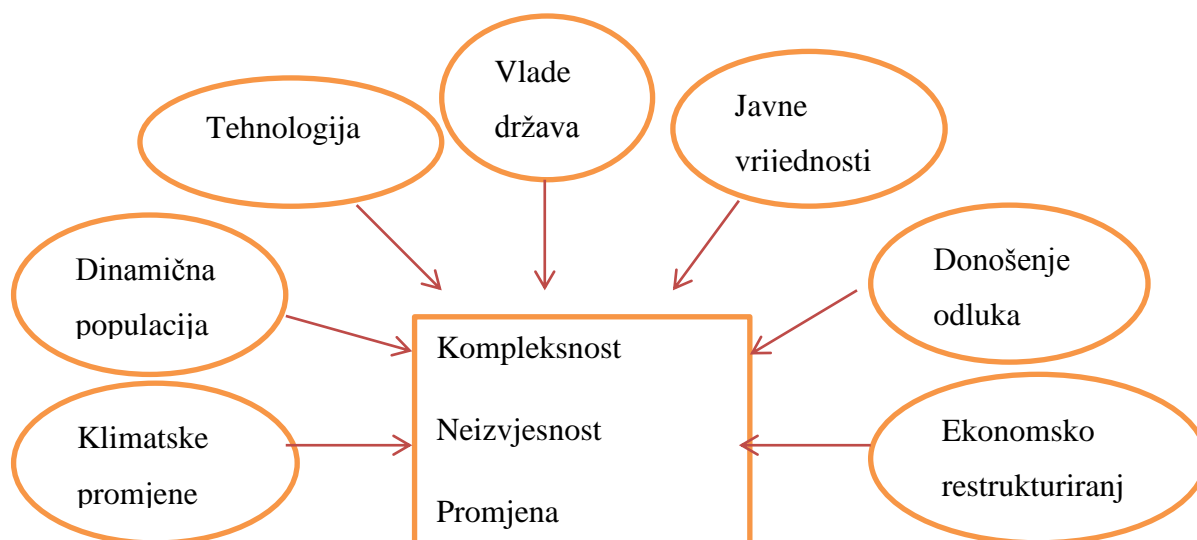
²³ Čorak S., Mikačić V., (2006.): Hrvatski turizam-plavo,bijelo, zeleno, Institut za turizam, Zagreb, str. 157.

²⁴ Ritchie B., Crouch G, (2003.): The Competitive Destination-A Sustainable Tourism Perspective, CABI Publishing, Canada, str. 41.

²⁵ Čorak S., Mikačić V., (2006.): Hrvatski turizam-plavo,bijelo, zeleno, Institut za turizam, Zagreb, str. 149.

3.2.6. Planiranje i upravljanje prirodnim resursima u turizmu zaštićenih prirodnih područja

Zaštićena prirodna područja zbog ljepote krajolika, raznolikosti prirodnih resursa i bogatstva bioraznolikosti predstavljaju iznimno atraktivan prostor koji turizam koristi u svojem razvoju. Razvoju turizma u zaštićenim područjima nužno je pristupiti planski kako bi se doprinjelo zadovoljstvu posjetitelja, ali i visokoj zaštiti resursa i ekonomskoj održivosti.²⁶ Na primjenu načela održivosti u turističkom razvoju zaštićenih područja utječe veliki broj kompleksnih, neizvjesnih i promjenjivih globalnih procesa koji predstavljaju izazov za primjenu održivog turizma.²⁷

Slika 3: Globalni procesi koji utječu na primjenu održivog turizma u zaštićenim područjima

Izvor: S. McCool, K.Bosak (2015.) : Reframing Sustainable Tourism-Environmental Challenges and Solutions, University of Montana Misoula, USA, str. 102.

Te pojave naglašavaju nužnost i kompleksnost izrade plana razvoja turizma u zaštićenim područjima koji bi trebao precizirati posebne strateške i operativne ciljeve turističkog razvoja, odrediti proračun, financiranje i zoniranje te definirati program

²⁶ Petrić. L, (2011): Upravljanje turističkom destinacijom; Načela i praksa; Ekonomski fakultet Split, Split, str. 49.

²⁷ McCool S, K.Bosak (2015.) : Reframing Sustainable Tourism-Environmental Challenges and Solutions, University of Montana Misoula, USA, str. 102.

uključivanja javnosti. Također, takav plan zahtjeva i integriranje s ostalim planovima zaštićenog područja (Plan upravljanja biljnim i životinjskim svijetom, Plan upravljanja rizicima u situaciji požara i sl.)²⁸

Ovakvi planovi omogućuju da se prirodni resursi prilikom valorizacije adekvatno zaštite te nalažu njihovo optimalno korištenje kako bi se zadržali bitni ekološki procesi te zaštitila prirodna baština i bioraznolikost.

Mnoge su zemlje, uključujući i Hrvatsku, prihvatile koncept održivog turizma i uvrstile ga u svoje turističke strategije. Takav je koncept potaknuo osnivanje brojnih udruga i organizacija koje svoje aktivnosti temelje na načelima održivosti.

Jedna od najvećih organizacija za zaštitu prirode i okoliša u Hrvatskoj je Udruga Sunce koja zagovara unapređenje politike zaštite prirode i upravljanje prirodnim resursima. Za ostvarenje tog cilja provodi niz aktivnosti:²⁹

- Razvoj planova upravljanja zaštićenim područjima
- Prikupljanje i dijeljenje temeljnih podataka o rasprostranjenosti i stanju bioraznolikosti (Karte staništa, popisi vrsta, praćenje stanja vrsta i staništa,...)
- Uključivanje dionika i suradnju s lokalnim zajednicama u upravljanju zaštićenim područjima, vrstama i staništima.
- Poticanje međusektorske suradnja u razvoju zakonodavnih mehanizama i politika učinkovitog upravljanja.
- Razvoj sustava posjećivanja prirodnih područja u skladu s kapacitetom ekosustava.
- Izradu letaka, brošura, video i foto materijala te organizaciju predavanja i javnih događanja.
- Informiranje javnosti putem medija.
- Razmjenu iskustava, informacija te zajedničko djelovanje s drugim organizacijama civilnog društva.

---

²⁸ Petrić. L, (2011): Upravljanje turističkom destinacijom; Načela i praksa; Ekonomski fakultet Split, Split, str. 49.

²⁹Zagovaranje unapređenja politike zaštite prirode i upravljanja prirodnim resursima, <http://sunce-st.org/zagovaranje-unapredenja-politike-zastite-prirode-i-upravljanja-prirodnim-resursima/> (pristupljeno 10.09.2017.)

- Komunikaciju s dionicima iz različitih sektora koji imaju veze i utječu na stanje prirode.

Provođenjem ovih aktivnosti Udruga Sunce primjenjuje načela održivog razvoja kroz podizanje svijesti o važnosti bioraznolikosti te aktivno sudjeluje u upravljanju i zaštiti prirodnih resursa. Svojim djelovanjem prikazuje dobar primjer odgovornog pristupa turističkoj valorizaciji prirodnih resursa.

4. TURISTIČKA VALORIZACIJA PRIRODNIH RESURSA SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE

Splitsko-dalmatinska županija je prostor na kojem turizam ima jednu od presudnih uloga u cjelokupnom gospodarskom razvoju Županije. Činjenica je da prostor Županije raspolaže velikim brojem prirodnih i kulturnih resursa koji služe kao osnova za razvoj turizma. Međutim, postojeći resursi još uvijek nisu dovoljno turistički valorizirani i pretvoreni u turističke resurse.

U nastavku je prikazan pregled osnovnih prirodnih resursa kojima raspolaže Splitsko-dalmatinska županija s posebnim naglaskom na turističku valorizaciju prirodnih resursa na području Parka prirode Biokovo.

4.1. Geografski položaj i prostorne karakteristike SDŽ

Splitsko-dalmatinska županija je geografski smještena na središnjem dijelu jadranske obale. Sjeverna je granica Vrljica, a južna otok Palagruža. Splitsko-dalmatinska županija graniči sa Bosnom i Hercegovinom na sjeveru, na istoku sa Dubrovačko-neretvatskom županijom, a na jugu se prostire do granice teritorijalnog mora Republike Hrvatske.³⁰

Županije se može podijeliti na 3 područja koja se međusobno razlikuju u geografskom, razvojnom i ambijentalnom pogledu: zaobalno, priobalno i otočno područje.

Zaobalno područje nalazi se u kontinentalnom dijelu Županije. Ovo je područje ispresijecano planinama te raspolaže nekolicinom kraških polja. Površinom je najprostranije jer zauzima oko 2/3 ukupnog kopnenog prostora Županije, ali za razliku od priobalja okvirno je 10 puta manje naseljeno.³¹

---

³⁰ RERA S.D. Javna ustanova, (2011.); Razvojna strategija Splitsko-dalmatinske županije 2011.-2013., str. 6. [internet], raspoloživo na <https://www.dalmacija.hr/Portals/0/docs/Tajnistvo/%C5%BErs%20sd%C5%BE.pdf> (pristupljeno 30.08.2017.)

³¹ Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša, (2012.): Izvješće o stanju okoliša Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje od 2008.-2011. godine, Splitsko-dalmatinska županija, Split, [internet], str.6. raspoloživo na <https://www.dalmacija.hr/Portals/0/docs/UOZastitaOkolisa/dokumenti/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20stanj>

Priobalni prostor predstavlja najmanji, ali ujedno i najnaseljeniji te gospodarski najaktivniji dio Županije.³² Prostor obuhvaća uski pojas između planina (Vilaje, Kozjaka, Mosora i Biokova) i mora.

Otočno područje je najslabije naseljeno, a sastoji se od 74 otoka i 57 hridi i grebena. Ukupno je 11 otoka naseljeno, a veličinom je potrebno izdvojiti njih 5: Brač, Šolta, Čiovo, Hvar i Vis.³³

Slika 4: Položaj Splitsko-dalmatinske županije u RH

Izvor: Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša: Izvješće o stanju okoliša Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje od 2008.-2011. godine, str. 4.

4.2.Osnovni prirodni resursi Splitsko-dalmatinske županije

Prirodni resursi predstavljaju atrakcijsku osnovu u turizmu Splitsko- dalmatinske županije. Županija raspolaže izuzetno vrijednim prirodnim resursima koji se odlikuju ljepotom prirode i očuvanosti okoliša.

[u%20okoli%C5%A1a%20u%20Splitsko-dalmatinskoj%20C5%BEupaniji%20za%20razdoblje%202008.%20-%202011.%20godine.pdf](#) (pristupljeno 30.08.2017.)

³² Ibidem

³³ Ibidem

Kako je ranije navedeno, prirodni resursi kao atrakcije se mogu klasificirati u nekoliko skupina. Tako se razlikuju: geomorfološki, klima, voda, biljni svijet, životinjski svijet te prirodna baština.

4.2.1. Geomorfološki resursi

Splitsko-dalmatinska županije dio je mediteranskog podneblja te se odlikuje raznolikošću reljefa i krajolika. Prema geomorfološko-reljefnim obilježjima, prostorom Županije dominira brdski reljef sa krševitim i vapnenačkim sastavom terena sa brojnim krškim reljefnim fenomenima od kojih su najznačajnija polja u kršu : Cetinsko-paško, Hrvatačko, Sinjsko, Mučko-postinjsko, Konjsko, Dugopolje, Dicmansko, Imotsko polje, Rastok i Vrgorsko Jezero. Od većine planinskih masiva ističu se priobalni planinski niz (Vilaja, Kozjak, Mosor, Biokovo), te u zaobalnom dijelu masivi Svilaje, Dinare i Kamešnice.³⁴

4.2.2. Klima

Prostorom Splitsko-dalmatinske županije se proteže više klimatskih tipova: mediteranska klima u otočnom i priobalnom području, submediteranska u području zagore, kontinentalna u prostu zaobalja te planinska u najvišim područjima zaobalja.³⁵ Klima otočnog područja je topla s obiljem sunce i temperaturama koje rijetko padaju ispod 0°C te s malo oborina.³⁶ Slična je klima i u priobalnom prostoru sa vrućim i suhim ljetima te s nešto većom količinom oborina u hladnom dijelu godine. U zaobalnom je području pristuna veća količina padalina, a nerjetko se temperature u zimskim i jesenskim mjesecima spuštaju ispod nule.

---

³⁴ OIKON d.o.o Institut za primjenjenu ekologiju, (2008.): Program zaštite okoliša Splitsko-dalmatinske županije, str. 21.

³⁵ Ibidem, str. 24.

³⁶ Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša, (2012.): Izvješće o stanju okoliša Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje od 2008.-2011. godine, Splitsko-dalmatinska županija, Split, str.11.[internet]; <https://www.dalmacija.hr/Portals/0/docs/UOZastitaOkolisa/dokumenti/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20stanju%20okoli%C5%A1a%20u%20Splitsko-dalmatinskoj%20C5%BEupaniji%20za%20razdoblje%202008.%20-%202011.%20godine.pdf> (pristupljeno 30.08.2017.)

Temperatura najhladnijeg mjeseca se kreće između -3°C i $+18^{\circ}\text{C}$, dok je srednja temperatura najtoplijeg mjeseca veća od 22°C .³⁷ Prevladavajući vjetrovi su jugo i bura te u ljetnom razdoblju maestral.

Područje Županije karakterizira relativno visoka insolacija sa oko 2300 sunčanih sati, no najviša je u otočnom području posebice na Hvaru koji se još naziva i „sunčani otok“.

4.2.3. Vode

U pogledu hidrogeologije i vodnih resursa, na području Splitsko-dalmatinske županije najvažnije je Jadransko more koje osim što je važan ekološki sustav predstavlja i ključni prirodni resurs za razvoj turizma. Jadransko more sa svojim svojstvima (salinitet, boja, temperatura, prozirnost) je od najveće važnosti za razvoj turizma u županiji. Morsko područje Splitsko-dalmatinske županije prema prostornim, fizičko-kemijskim i biološkim osobinama mora razgraničuje se na: poluzatvorene zaljeve (Kaštelanski, Marinski, Trogirski), kanale (Splitski, Brački, Hvarski i Viški) i otvorene vode Srednjeg Jadrana.³⁸

U zaobalnom dijelu ističu se već spomenuta kraška polja kao slivna područja, dok su na obali od površinskih vodnih tokova najznačajnije rijeke Cetina, Jadro i Žrnovnica te ponornice Vrljika i Matica u Imotskom odnosno Vrgoračkom polju.³⁹

Od umjetnih voda stajaćica površinom je najveće Peručko jezero- umjetna akumulacija na Cetini koja je ujedno najveća u Republici Hrvatskoj. Od ostalih umjetnih akumulacija može se izdvojiti Zeleno jezero na Ričici kod Imotskog, te akumulacije Đale i Prančevići na Cetini. Prirodne stajaćice su površinom manje i uključuju Crveno i Modro jezero kod Imotskog, Lokvičićeva jezera i Prološko blato. Na otocima nema površinskih voda, a i podzemne vode su skromne veličine.⁴⁰

---

³⁷ Ibidem

³⁸ Ibidem, str. 18.

³⁹ Ibidem, str. 18.

⁴⁰ Ibidem, str. 18.

4.2.4. Bioraznolikost

Područje Splitsko-dalmatinske županije izrazito je vrijedno po biološkoj raznolikosti odnosno po raznovrsnosti i brojnosti endemskih biljnih i životinjskih vrsta. Za tu bioraznoloku vrijednost zaslužan je geografski položaj, reljefna i klimatska raznolikost te hidrogeografska obilježja.

Krška polja stanište su brojnih endemskih životinjskih vrsta, a neke od njih su: cetinska špiljska vodenbabura, potočni rak, ptice močvarnice, ilirski klen, cetinski vijun, neretvanski vijun. Florna bogatstvo u krškim staništima najbolje odražavaju livade sitne busike s livadnim procjepkom.⁴¹

Brdska i planinska područja također imaju vrijedna staništa te floru i faunu: vuk, ptice grabljivice, dinarskog rožca, mrkog ljuskavog guštera, divokozu, dalmatinskog okaša, primorsku bukovu šumu s jesenskom šašikom, planinske i pretplaninske vapnenačke travnjake.⁴²

Otoci također raspolažu vrijednim životinjskim fondom: brusnička gušterica, crvenkrpica. Osim toga biljni je fond lociran na izrazito vrijednim staništima kao što su šuma dalmatinskog crnog bora i crnike, bušik prstenaste rešike i kretskog bušinca.⁴³

Područje županije je međunarodno važan u pogledu ptičjih vrsta (jarebica kamenjarka, planinska ševa, crnoprugasti trstenjak).⁴⁴ Također, raspolaže i vrijednim morskim staništima koja su važna za razvoj ribljih vrsta.

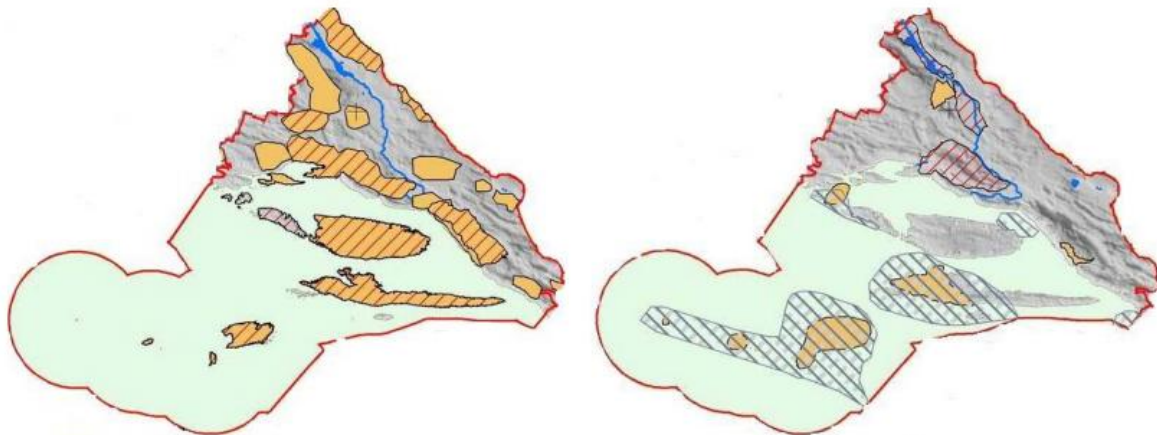
---

⁴¹ Ibidem, str. 201.

⁴² Ibidem, str. 201.

⁴³ Ibidem, str. 202.

⁴⁴ Ibidem, str. 202.

Slika 5: Područja izrazite florističke i faunističke vrijednosti na području SDŽ

Izvor: Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša: Izvješće o stanju okoliša Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje od 2008.-2011. godine, str. 203.

4.2.5. Prirodna baština

Zaštićena prirodna područja predstavljaju posebnu vrstu prirodnih resursa koji zahvaljujući svojim estetskim i bioraznolikim osobitostima privlače pozornost turista i predmetom su turističke valorizacije. Zaštićena prirodna područja čine okosnicu sveukupne zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti.

Na području Splitsko-dalmatinske županije trenutno se nalaze 44 zaštićena dijela prirode upisana u Upisnik zaštićenih prirodnih vrijednosti, među kojima su⁴⁵:

- 1 park prirode
- 1 park šuma
- 3 posebna rezervata
- 9 spomenika parkovne arhitekture
- 14 spomenika prirode
- 16 značajnih krajobraza

---

⁴⁵ Ibidem, str. 238

Tablica 3: Zaštićeni dijelovi prirode na području Splitsko-dalmatinske županije

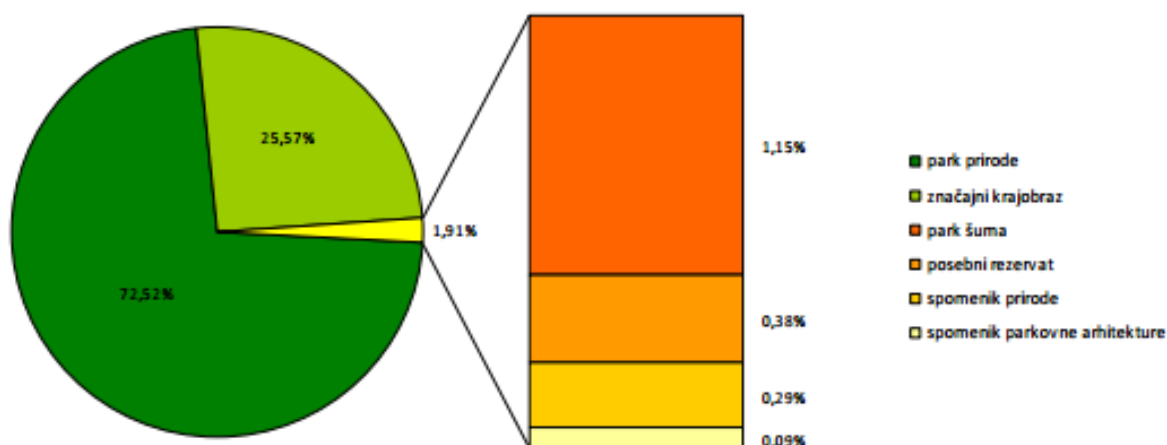
R.br.	Naziv	Kategorija	Podkategorija	Datum proglašenja
1.	Biokovo	park prirode		1981 .
2.	Poluotok Marjan sa Sustjepanom	Park šuma		(198 8.) 1964.
3.	Izvorišni dio i obalni pojas rijeke Vrljike	Posebni rezervat	Ihtiološki	1971 .
4.	Gornji tok rijeke Jadro	Posebni rezervat	ihtiološki	1984 .
5.	Pantan	Posebni rezervat	Ihtiološko – ornitološki	2001 .
6.	Čempres (<i>Cupressus sempervirens</i> L.), Hvar	Spomenik parkovne arhitekture	Pojedinačno stablo	(196 1.) 1948.
7.	Park Eks Fanfogana, Trogir	Spomenik parkovne srhitekture	Park	1962 .
8.	Park Vitturi, Kaštel Lukšić	Spomenik parkovne arhitekture	Park	1968 .
9.	Čempresi (skupina), groblje Živogošće	Spomenik parkovne arhitekture	Skupina stabala	1970 .
10.	Čempresi (skupina), samostan sv. Križa Živogošće	Spomenik parkovne arhitekture	Skupina stabala	1970 .
11.	Park uz hotel „Palace“, Kaštel Stari	Spomenik parkovne arhitekture	Park	1970 .
12.	Biokovski botanički vrt Korišina	Spomenik parkovne arhitekture	Botanički vrt	1984 .
13.	Botanički vrt OŠ „Ostrog“, Kaštel Lukšić	Spomenik parkovne arhitekture	Botanički vrt	1986 .
14.	Močvarni čempres (<i>Taxodium distichum</i> L. Rich.), Solin	Spomenik parkovne arhitekture	Pojedinačno stablo	1996 .
15.	Brusnik	Spomenik prirode	Geološki	(196 1.) 1951.
16.	Modra špilja, Biševo	Spomenik prirode	Geomorfološki	(196 1.) 1951.
17.	Divlja kruška, (<i>Pyrus amygdallformis</i> VII.) Selca	Spomenik prirode	Rijetki primjerak drveća	(196 1.) 1954.
18.	Jabuka	Spomenik prirode	Geološki	(196 2.) 1958.
19.	Vranjača, Mosor	Spomenik prirode	Geomorfološki	1963 .
20.	Crveno jezero, Imotski	Spomenik prirode	Geomorfološki	1964 .

21.	Modro jezero, Imotski	Spomenik prirode	Geomorfološki	1964
22.	Medvidina pećina, Biševo	Spomenik prirode	Geomorfološki	1967
23.	Špilja na otoku Ravniku	Spomenik prirode	Geomorfološki	1967
24.	Predjel Ruskamen kod Omiša	Spomenik prirode	Geomorfološki	1968
25.	Borić (<i>Pinus nigricans</i> Host) na krovu crkvice, Nerežišća	Spomenik prirode	Rijetki primjerak drveća	1969
26.	Stijena „Kolač“, Nerežišća	Spomenik prirode	Geomorfološki	1986
27.	Stara maslina (<i>Olea europaea</i> L.), Kaštel Štafilić	Spomenik prirode	Rijetki primjerak drveća	1990
28.	Hrast dub (<i>Quercus virgiliana</i> Ten.), Kaštel Gomilica	Spomenik prirode	Rijetki primjerak drveća	1996
29.	Kanjon Cetine od ušća do iznad Radmanovih mlinica	Značajni krajobraz		1963
30.	Plaže u park-šuma u Brelima	Značajni krajobraz		1964
31.	Zlatni rat, Brač	Značajni krajobraz		1965
32.	Otok Ravnik	Značajni krajobraz		1967
33.	Uvala Stiniva, Vis	Značajni krajobraz		1967
34.	Pakleni otoci	Značajni krajobraz		(1972.) 1968.
35.	Otok Šćedro	Značajni krajobraz		(1972.) 1968.
36.	Otok Zečevo, Vrbovska	Značajni krajobraz		(1972.) 1968.
37.	Vidova gora, Brač	Značajni krajobraz		(1973.) 1970.
38.	Imotska jezera, Gaj	Značajni krajobraz		1971
39.	Prološko blato	Značajni krajobraz		1971
40.	Dolina Blaca	Značajni krajobraz		1968
41.	Grab	Značajni krajobraz		2001
42.	Ruda	Značajni krajobraz		2001

43.	Rumin	Značajni krajobraz		2001
44.	Sutina	Značajni krajobraz		2001

Izvor: Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša: Izvješće o stanju okoliša Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje od 2008.-2011. godine, str. 239.

Površina ovih zaštićenih prirodnih vrijednosti na području Županije iznosi oko 6% njenog ukupnog kopnenog teritorija. Najveći udio pripada Parku prirode Biokovo (72,52%), a značajan udio zauzimaju i značajni krajobrazi (25,75%), dok najmanji udio pripada spomenicima parkovne arhitekture (0,09%). Zaštićenih morskih površina na teritoriju županije nema.⁴⁶

Slika 6: Udio površina zaštićenih prirodnih područja na teritoriju Splitsko-dalmatinske županije.

Izvor: Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša: Izvješće o stanju okoliša Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje od 2008.-2011. godine, str. 239.

Također, prilikom sagledavanja zaštićenih prirodnih područja u obzir treba uzeti i Ekološku mrežu RH. Područja ekološke mreže u Hrvatskoj podijeljena su na međunarodno važna područja za ptice, od kojih se na području Splitsko-dalmatinske županije nalazi njih ukupno 7 (Krka i okolni plato; Mosor, Kozjak i Trogirska zagora; Dinara; Cetina; Park prirode Biokovo; Srednjedalmatinski otoci i Pelješac; Pučinski otoci) te važna područja za

⁴⁶ Ibidem, str. 238

divlje svojte i stanišne tipove, od kojih se na području Županije nalazi njih ukupno 255. Ukupna površina ekološke mreže iznosi oko 30% površine Županije.⁴⁷

Prostor Splitsko-dalmatinske županije ima veliku prirodnu vrijednost koja se očituje u slikovitim krajolicima, ljeopti obale, klimatskim i vodenim datostima te bogatim prirodnim cjelinama kao što su zaštićena prirodna područja, kraška polja te raznolikost flore i faune. Te su prirodne blagodati uvjetovale razvoj turizma u Splitsko-dalmatinskoj županiji.

Najrazvijeniji i najmasovniji je kupališni turizam. Taj tradicionalni „sunce i more“ oblik turizma razvio se zahvaljujući klimatskim i hidrogeografskim obilježjima. Naime, mediteranska klima sa vrućim i sparnim ljetima u kombinaciji sa atraktivnim svojstvima mora (salinitet, prozirnost, temperatura) te očuvanim plažama predstavlja osnovni preduvjet za razvoj kupališnog turizma. Prirodni su resursi također pružili uvjete za razvoj nautičkog turizma koji se, zahvaljujući čistom moru, atraktivnim obalnim područjima i plažama te opremljenosti luka i marina, razvio posebno u splitskoj uvali i na okolnim otocima. Planinski masivi Županije, zahvaljujućim dinamičnom brdsko-planinskom reljefu, omogućuju razne sportsko-rekreacijske aktivnosti poput planinarenja, pješaćenja, vožnje brdskim biciklom, alpinizma i sl. Takve aktivnosti omogućuju turistima da bijegom od ubrzane svakodnevnice na zdrav način dožive planinsku prirodu.

Za naglasiti je da su turistički atraktivni prostori županije podvrgnuti određenim negativnim čovjekovim utjecajima. Tako je primjerice za obalna područja karakteristična preizgrađenost prostora i preopterećenost komunalnog sustava, pogotovo za vrijeme turističke sezone. U pogledu ugroženosti tla, glavni izvori onečišćenja su prekomjerno korištenje kemikalija u poljoprivrednoj proizvodnji, emisije industrijskih plinova i ispušni plinovi automobila.⁴⁸ Većinu vodnih resursa karakterizira bakterijska zagađenost, što je posljedica ispuštanja nepročišćenih fekalnih otpadnih voda⁴⁹. Takav oblik onečišćenja utječe na kvalitetu mora koje je temeljni turistički resurs Splitsko-dalmatinske županije. Stoga su obalna područja pogođena ovim oblikom onečišćenja ograničena u razvoju kupališnog turizma.

---

⁴⁷ Ibidem, str. 245.

⁴⁸ Regionalni operativni program Splitsko-dalmatinske županije, Splitsko-dalmatinska županija, str.21. [internet] , raspoloživo na http://www.dalmacija.hr/Portals/0/docs/Tajnistvo/ROP_S-D_%C5%BDupanije.pdf (pristupljeno 10.09.2017.)

⁴⁹ Ibidem

Ovakvi oblici onečišćenja okoliša posljedica su interaktivnog odnosa između čovjeka, razvoja turizma i prirodnih resursa. Posljedice takvog ugrožavanja ne mogu u potpunosti nestati, ali se adekvatnim mjerama zaštite i racionalnim upravljanjem mogu uvelike smanjiti.

4.3. Turistička valorizacija Parka prirode Biokovo

Nakon navedenih prirodnih resursa Splitsko-dalmatinske županije, analizirati će se turistička valorizacija Parka prirode Biokovo. Analiza će obuhvatiti osnovne elemente Parka prirode Biokovo kao što su prirodna i kulturna obilježja kojima će se ukazati na jedinstvenu vrijednost odabranog područja. Nakon navođenja osnovnih obilježja, analizirat će se pojedini kriteriji turističke valorizacije Parka, što uključuje infrastrukturu, turističku opremu, pristupačnost, način posjećivanja te značaj Parka prirode Biokovo.

Park prirode je prostrano ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s vrijednim ekološkim obilježjima, naglašenim krajobraznim i kulturno-povijesnim vrijednostima. Park prirode ima i znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu te rekreativnu namjenu. U parku prirode dopuštene su gospodarske i druge djelatnosti i zahvati kojima se ne ugrožavaju njegova bitna obilježja i uloga. Javna ustanova u ime države upravlja parkom prirode te skrbi o zaštiti i očuvanju, ali i ravnomjernom i održivom razvoju područja parka prirode i njegovog utjecajnog područja.⁵⁰

Biokovo je izrazito krška planina koja dijeli primorski pojas od Dalmatinske zagore. Ukupna duljina Biokova iznosi oko 36km. Najveći je dio planine Biokovo radi svoje jedinstvene geomorfologije, osobite ljepote krajobraza i bioraznolikosti 1981. godine proglašen Parkom prirode. Park je smješten u Splitsko-dalmatinskoj županiji, unutar administrativnih granica gradova Makarska i Vrgorac te općina Brela, Baška Voda, Tučepi, Podgora, Zagvozd, Zadvarje i Šestanovac.⁵¹

---

⁵⁰ Narodne novine, (2013.): Zakon o zaštiti prirode, Narodne novine d.d., Zageb, broj 80

⁵¹ Vidak V. (2017): Plan upravljanja Parkom prirode Biokovo za razdoblje 2017.-2026., str.10.

Slika 7: Geografski položaj Parka prirode Biokovo u RH

Izvor: Vidak V. (2017): Plan upravljanja Parkom prirode Biokovo za razdoblje 2017.-2026, str. 10.

4.3.1. Prirodne vrijednosti

- Geomorfološki značaj

Biokovo pripada Dinarskom planinskom lancu i pruža se u smjeru SZ-JI. Reljefno, Biokovo čine tri velike cjeline: primorska strana, vršni dijelovi i kontinentska padina.⁵² Krški reljef Biokova poznaje dva tipa krških oblika: egzogeni i endogeni. Egzogeni oblici su nastali na površini, a to su ponikve, uvale, kamenice i škrape. Ponikve su depresije u kršu koje se na Biokovu pojavljuju najviše u središnjem dijelu, dok se škrape i kamenice nalaze na Poučnoj geološkoj stazi.⁵³ Endogeni krški oblici su nastali u podzemlju, a na Biokovu su predstavljeni u obliku jama i špiljama. Špilja Krjava je do sada najveća špilja na Biokovu, a jama Amfora trenutno je četvrta jama po dubini u Hrvatskoj. U jamama i špiljama pronađeni su brojni fosilni ostaci. Primjerice u špilji Baba su pronađeni fosili kada je pećina služila kao sklonište

⁵² Park prirode Biokovo; raspoloživo na <https://www.parkovihrvatske.hr/park-prirode-biokovo> (pristupljeno 19.09.2017.)

⁵³ Vidak V. (2017): Plan upravljanja Parkom prirode Biokovo za razdoblje 2017.-2026, str. 27.

medvjedima, vukovima, divokozama i sniježnim miševima. Neki od ostalih paleontoloških lokaliteta u parku su: jama Snježnica, špilja Drinova, lokalitet Dubci te Jujnovića špilja.⁵⁴

- Vode

Na hidrogeološka svojstva Biokova utječe klima, količina padalina, relativna blizina mora i velike visinske razlike. Za Biokovsku vapnenačku građu karakteristično je propuštanje kišnice koja se sakuplja pod zemljom te otječući nailazi na fliške barijere koje ne propuštaju vodu. Zbog toga u blizini Biokova postoji veći broj izvora i vodotoka koji su izdašniji u razdoblju topljenja snijega na Biokovu. Površinske hidrološke pojave na Biokovu su: lokve, korita, ledenice, bunari te studenac.⁵⁵

- Klima

Na području Parka nalazi se granica utjecaja mediteranske i kontinentalne klime.⁵⁶ Mediteranska je klima karakteristična za biokovsku zaravan, dok na vršnom dijelu Biokova vlada oštra planinska klima. Na Biokovu se sukobljavaju zračne mase s planine i mora. Takvo sukobljavanje izaziva česte promjene vremena, što u jesenskom i zimskom periodu izaziva kišne i snježne padaline koje se zadržavaju do proljeća. Vjetar ima jako izražen utjecaj na Biokovu. Bura je izrazitija od juga i ima znatan utjecaj na vegetaciju.⁵⁷

- Bioraznolikost

Zahvaljujući geografskom položaju, specifičnoj klimi i geološkoj građi, Biokovo karakterizira iznimna bioraznolikost sa brojnim endemskim biljnim i životinjskim vrstama.

- ✓ Biljni svijet

Na Biokovu se prema visinskoj zonaciji razlikuje 4 pojasa (podgorski, prigorski, gorski i planinski). Svaki od njih karakterizira različita vegetacija. Tako u podgorskom pojasu prevladavaju vazdazelene šume i šikare s crnikom. Za prigorski su pojas karakteristične šume i šikare crnog graba i hrasta medunca. Gorski pojas obuhvaća zonu bukovih šuma, a planinski je pojas siromašan biljnim pokrovom koje se jedino nakuplja u pukotinama stijena, a najzastupljenija je paparar.

---

⁵⁴ Ibidem, str. 31.

⁵⁵ Ibidem, str. 34.

⁵⁶ Ibidem, str. 37.

⁵⁷ Ibidem, str. 37.

Biokovo je i jedan od najvažnijih centara endemizma u Hrvatskoj zbog svog izoliranog položaja i specifičnih klimatskih prilika. Patuljasto zvonice i puzavo zvonice su endemične vrste stecifične za Biokovo.⁵⁸ Na području parka se mogu izdvojiti i neke od ugroženih vrsta: velecvjjetni rožac, crvena vratiželja, malocvjjetni kaćun, modro lasinje.⁵⁹

✓ Životinjski svijet

O životinjskom svijetu ne postoje sustavno prikupljeni podaci koji bi pružili podlogu za utvrđivanje stvarnog stanja faune na području Parka. Nešto su izraženiji sisavci, ptice, konjaši, leptiri, puževi te podzemna fauna.⁶⁰ Temeljem dosadašnjih istraživanja na Biokovu je zabilježeno 117 vrsta ptica, od kojih su najugroženije suri orao i vrtna strnadica. Dalmatinski uskršnji leptir je strogo zaštićena vrsta koja svoje stanište ima na Biokovu. Od speleofaune treba istaknuti špiljsku absolonovu pijavicu koja se nalazi u jami Amfora te dosada identificiranih 7 vrsta kopnenih endemičnih babura.⁶¹ Strogo zaštićene vrste vodozemaca koji obitavaju na Biokovu su žaba gatalinka, zelena krastača i žuti mukač. Od ostale faune, na Biokovu se može pronaći 24 vrste gmazova te otrovne i neotrovne zaštićene vrste zmija.

• Prirodna baština

Od zaštićenih prirodnih područja na području Parka nalazi se spomenik parkovne arhitekture „Biokovski botanički vrt Kotišina“. Na relativno maloj površini nalaze se vrlo raznolika staništa: kamenjare, točila, vrletne stijene, obradive površine te kanjon Proslap s istoimenim slapom koji je veći dio godine suh. Na površini botaničkog vrta utvrđeno je oko 300 samoniklih biljnih svojti, od tipično mediteranskih do planinskih.⁶² Ovo nije botanički vrt u klasičnom smislu, gdje se svaka biljka unosi prema određenim pravilima, već je zamišljen kao ograđeni dio prirode u kojemu će se nastojati zadržati prirodni oblici vegetacije sa samorodnom biljkama.

---

⁵⁸ Park prirode Biokovo; raspoloživo na <https://www.parkovihrvatske.hr/park-prirode-biokovo> (pristupljeno 19.09.2017.)

⁵⁹ Vidak V. (2017): Plan upravljanja Parkom prirode Biokovo za razdoblje 2017.-2026, str. 39.

⁶⁰ Ibidem, str. 40.

⁶¹ Ibidem, str. 42.

⁶² Botanički vrt Kotišina; raspoloživo na <http://www.pp-biokovo.hr/hr/26/botanickei-vrt-kotisina> (pristupljeno 19.09.2017.)

4.3.2. Kulturne vrijednosti

Park prirode Biokovo se odlikuje vrlo bogatom kulturnom i povijesnom baštinom koja ukazuje na nekadašnji suživot čovjeka sa planinom. Od kulturno-povijesnih vrijednosti ovdje će biti navede samo neke od njih⁶³:

- Arheološka baština: pećina Svetica, pećina Pozjata, prapovijesne gomile na Brdu, stećak na Popovoj glavi i na Grebinama, nadgobne ploče na groblju kod crkve Sv.Nikole i Sv. Martina
- Seoska naselja: Zaveterja, Tomaši, Topići, Nemčići
- Civilne građevine: Ercegova gradina u Velikom Brdu, Francuska cesta, Napoleonova cesta, Turska pećina, rimski lokalitet na istočnoj strani Piraka
- Fortifikacije: kaštel u Kotišini, Hercegova kula u Gornjim Brelima, utvrđene špilje Maka
- Sakralne građevine: crkva Sv. Križa, crkva Velike Gospe u Zagvozdu, crkva Sv. Martina u Kotišini, crkva Gospe od Zdravlja
- Spomen objekti: spomenici i lokaliteti iz Drugog. svjetskog rata, lokaliteti iz Domovinskog rata

4.3.3. Faktori turističke valorizacije Parka prirode Biokovo

Nakon utvrđenih prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka prirode Biokovo, ovaj dio rada će se osvrnuti na osnovne faktore sagledane u kontekstu turističke valorizacije Parka.

Iz navedenih se prirodnih obilježja može zaključiti da je krajobraz Parka iznimno vrijedan i znamenit zbog specifičnog krškog reljefa koji obiluje raznolikim biljnim i životinjskim vrstama, prirodnim staništima te tradicijskom arhitekturom. Ta bogatstva čine prostor Parka estetski vrijednim pridajući mu prepoznatljiv karakter i prostorni identitet.

- Infrastruktura

Prometna infrastruktura parka se očituje kroz više lokalnih prometnica, državne ceste D39 i D76, te dionica autoceste A1 Šestanovac-Ravča. Biokovska cesta glavna je prometnica

---

⁶³ Vidak V. (2017): Plan upravljanja Parkom prirode Biokovo za razdoblje 2017.-2026, str. 48.

duljine 23km koja se proteže kroz cijeli Park te ima veliku stratešku važnost jer je to najviša asfaltirana cesta u Hrvatskoj. Također, na području Parka je 2010. godine probijen tunel Sv. Ilije. Pručjem Parka kroz lokalitet Prosik, Žavnjak te Nevistina stina prolaze dalekovodi kojima upravlja tvrtka Hrvatska elektroprivreda d.d., te regionalni vodovod pod upravom tvrtke Vodovod Makarska d.d. Na najvišem vrhu Biokova Sv. Juri nalazi se objekt telekomunikacijske infrastrukture za potrebe javnih telefonskih mreža, te emitiranje TV programa.⁶⁴

- Turistička oprema i usluge

U Parku prirode Biokovo nema smještajnih kapaciteta otvorenog tipa osim planinarskih kuća gdje je noćenje moguće prema prethodnoj najavi i dogovoru sa planinarskim društvima. Osim u planinarskim kućama, posjetitelji mogu pronaći smještaj u kući seoskog turizma Vrata Biokova gdje mogu dogovoriti aktivnosti poput jahanja konja ili magaraca.⁶⁵ Posjetitelji mogu odsjesti u brojnim hotelima, privatnim smještajnim objektima i kampovima koji se nalaze u Makarskoj rivijeri. Ugostiteljske usluge se većinom nude u konobama koje se baziraju na pripremu jela autohtone dalmatinske kuhinje sa svježim i domaćim namirnicama. Konobe koje se nalaze u Parku su: Konoba Roko, Opačak, Panorama.

Osnovne informacije o Parku i njegovim vrijednostima dostupne su svim posjetiteljima u informativnim centrima Ravna Vlačka i Marineta.⁶⁶ U njima se nalaze promidžbeni materijali putem kojih posjetitelji mogu razgledati fotografije, saznati informacije o povijesti parka i stanovništva, te mogu kupiti suvenire. Na području Parka se nalazi i nekoliko prezentacijskih centara (Brela Gornja, Kotiščina, Podgora Selo) koji nude osnovne informacije i edukativne sadržaje o Parku.

- Ponuda i posjećivanje Parka prirode Biokovo

Gotovo cjelokupno posjećivanje Parka obavlja se preko Biokovske ceste koja je ujedno i zona intenzivnog zadržavanja posjetitelja. Uz Biokovsku cestu uređeno je više odmorišta na kojima su postavljeni stolovi, klupe za odmor, dječja igrališta i parkirališa. U Parku postoji samo jedna ulazna recepcija na predjelu Staza, gdje se obavlja prodaja ulaznica.

---

⁶⁴ Ibidem, str. 60.

⁶⁵ Park prirode Biokovo; raspoloživo na <https://www.parkovihrvatske.hr/park-prirode-biokovo> (pristupljeno 19.09.2017.)

⁶⁶ Ibidem

Park prirode Biokovo posjetiteljima omogućuje razgledavanje parka i njegovog krajolika zahvaljujući brojnim uređenim vidikovcima s kojih se pružaju panoramski pogledi. S vidikovca Staza pruža se pogled na Makarsku rivijeru i otoke, a u blizini se nalazi i najzanimljivije stočarsko naselje Podglogovik.⁶⁷ Na vidikovcu Ravna Vlačka, koji se nalazi uz Biokovsku cestu, postavljen je panoramski dalekozor, a u obližnjem informativnom centru posjetitelji mogu kupiti suvenire i promidžbene materijale. Na najvišem vrhu Biokova nalazi se istomeni vidikovac Sv. Jure s kojega se pruža panoramski pogled na Zagoru i otoke. Do vrha Sv. Jure vodi najviša asfaltirana cesta u Hrvatskoj, a crkva Sv. Jure je crkva na najvišoj nadmorskoj visini u Hrvatskoj.⁶⁸ U Parku se nalaze još i vidikovci Štrbina i Vošac.

Područjem Parka trenutno se protežu 4 poučne staze: Poučna geološka staza „Pod Vilovikom“, Poučna staza „Putovima drevne Berulie“, Poučna staza „Sridivice“ i Poučna staza „Topnički put“ na kojima posjetitelji mogu saznati kako je nastalo Biokovo, o životu stare Berulije i njenih stanovnika te o događanjima tijekom I. svjetskog rata na ovim prostorima.⁶⁹ Posjetitelji također mogu doživjeti prirodnu i kulturnu baštinu Parka kroz stručna vođenja uz tumačenje prilagođeno uzrastu i interesu skupine. Kroz takve se edukativne radionice posjetitelji upoznaju sa vrijednostima Parka i stječu uvid o potrebi zaštite i očuvanja prirode i okoliša.

U Parku su dopuštene i određene sportsko-rekreacijske aktivnosti poput planinarenja koje zahtjeva iskustvo i vještinu jer je većina Biokovskih staza srednje i teške kategorije. Planinarenje je moguće individualno ili organizirano, a također postoje i kombinacije pješačkih tura sa prijevozom. U Parku postoje dvije biciklističke staze na kojima je moguća vožnja vlastitim biciklom, te dva poletišta (Pržinovac i Miletin bor) koja su namijenjena za sportsko i rekreativno letenje, ali na vlastitu odgovornost.⁷⁰

- Značaj Parka prirode Biokovo

Značaj Parka prirode se ogleda u njegovoj posjećenosti odnosno mišljenjima turista i lokalnog stanovništva. U tu je svrhu provedeno istraživanje turističke potražnje na području Parka. Prema rezultatima provedenih istraživanja o posjetiteljima, većinu njih čine inozemni posjetitelji (Česi, Nijemci i Poljaci), a značajna je i relativno velika zastupljenost posjetitelja

---

⁶⁷ Ibidem

⁶⁸ Ibidem

⁶⁹ Vidak V. (2017): Plan upravljanja Parkom prirode Biokovo za razdoblje 2017.-2026, str. 63.

⁷⁰ Park prirode Biokovo; raspoloživo na <https://www.parkovihrvatske.hr/park-prirode-biokovo> (pristupljeno 19.09.2017.)

iz Hrvatske (21%). Prosječna starost posjetitelja iznosi 41 godinu, a većina je visokoobrazovana.⁷¹ Od svih posjetitelja većina ih je prvi put bila u Parku, ponajviše na jednodnevnom izletu. Većinu posjetitelja Parka privlači predivan, netaknuti krajolik, doživljaj mira i spokoja, predivan pogled s vidikovca na vrhu Sv. Jure te cjelokupan doživljaj Parka. Nezadovoljstvo su iskazali gastronomskom ponudom i kvalitetom smještaja te ponudom kulturnih atrakcija.

Što se tiče lokalnih stanovnika parka, većina ih se izjasnila pozitivno jer smatraju da je život u zaštićenom i očuvanom prostoru kvalitetniji te pruža mogućnost ekonomskog napretka u vidu pružanja turističkih i ugostiteljskih usluga, razvoju obrtništva te razvoju lovstva.⁷²

U daljnjem upravljanju jedan je od glavnih zadataka Parka edukacija i upoznavanje posjetitelja sa prirodnim vrijednostima te tradicionalnim načinom života sa svrhom da se potakne njihovo uključivanje u programe zaštite. Edukacije je, osim za posjetitelje, potrebna i za lokalnu zajednicu. Organiziranjem predavanja i radionica nastoji se upoznati lokalno stanovništvo sa vrijednostima i potencijalima Parka te potaknuti bavljenje tradicionalnim gospodarskim djelatnostima koje će pridonijeti očuvanje prirodnog okoliša i bioraznolikosti Parka.

---

⁷¹ Vidak V. (2017): Plan upravljanja Parkom prirode Biokovo za razdoblje 2017.-2026, str. 72.

⁷² Ibidem, str. 66.

5. ZAKLJUČAK

Ubrzani svakodnevni ritam života te visok stupanj urbanizacije potiču stanovništvo na turistička kretanja na prostore koji nisu opterećeni ekološkim problemima. Potraga za čistom i neiskvarenom prirodom u prvi plan stavlja područja s očuvanim i raznolikim prirodnim resursima. U takvim uvjetima, razvoj turizma temeljenog na prirodnim resursima, dovodi u pitanje njegovu održivost zbog ograničenosti prirodnih resursa.

Temeljni motiv posjete Splitsko-dalmatinskoj županiji su upravo prirodni resursi koji zbog svojih obilježja privlače veliki broj posjetitelja koji u najvećoj mjeri uživaju u suncu i moru. No, atraktivna bioraznolikost ovog mediteranskog prostora privlači sve veći broj posjetitelja koji pokazuju zanimanje za područja izrazite prirodne vrijednosti. Povećan broj posjetitelja u takvim prirodnim područjima zahtjeva njihovu adekvatnu zaštitu i plan upravljanja kako bi se turizam odvijao na način da pridonosi zadovoljstvu posjetitelja, ali uz istovremeno visoku zaštitu resursa i ekonomsku održivost.

Prirodni turistički resursi Splitsko-dalmatinske županije najbolje su iskorišteni za razvoj kupališnog i nautičkog turizma koji zbog svoje popularnosti privlače masovan broj posjetitelja. U tim su oblicima turizma prirodni resursi čak i pretjerano iskorištavani, a posljedice su vidljive u degradiranju prostora prekomjernom izgradnjom, velikim gužvama te preopterećenosti luka i marina. Područja u zaleđu, poput Parka prirode Biokovo, obiluju raznolikim prirodnim resursima koja još nisu dovoljno turistički valorizirana, te se na njima pruža mogućnost planiranja i provođenja raznih oblika održivog turizma. Stoga se razvoju turizma na području Županije treba pristupiti održivo i planski kako bi se izvršila potpunija turistička valorizacija svih njezinih potencijala, što će u konačnici povećati njezinu konkurentnost na turističkom tržištu te rezultirati ostvarivanjem boljih ekonomskih učinaka uz adekvatnu zaštitu prirodnih resursa

LITERATURA:

1. Bilen, M. (2006): Turizam i prostor – ekonomsko-geografski aspekti turističke valorizacije prostora u turizmu, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac
2. Čorak S., Mikačić V., (2006.): Hrvatski turizam-plavo,bijelo, zeleno, Institut za turizam, Zagreb
3. Družić, I. (2003.): Hrvatsko gospodarski razvoj, Politička kultura, Zagreb
4. Ekoturizam i zaštićena područja, [internet], raspoloživo na <http://sdt.unwto.org/content/ecotourism-and-protected-areas>
5. Kušen, E. (2002): Turistička atrakcijska osnova, Institut za turizam, Zagreb
6. McCool S, K.Bosak (2015.) : Reframing Sustainable Tourism-Environmental Challenges and Soulutions, University of Montana Misoula, USA
7. Mjesta posjećivanja i razgledavanja Parka, [internet], raspoloživo na <http://biokovo.com/hr/60/ponuda-parka>
8. Muller H. (2003.): Turizam i ekologija-Povezanost i područja djelovanja, MASMEDIA, Zagreb
9. Narodne novine, (2013.): Zakon o zaštiti prirode, Narodne novine d.d., Zageb, broj 80
- 10.Održivi turizam, [internet], raspoloživo na <http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=97>
11. OIKON d.o.o Institut za primjenjenu ekologiju, (2008.): Program zaštite okoliša Splitsko-dalmatinske županije
12. Park prirode Biokovo, [internet], raspoloživo na <https://www.parkovihrvatske.hr/park-prirode-biokovo> (pristupljeno 19.09.2017.)
13. Petrić L, (2013,2014); Uvod u turizam, Ekonomski fakultet Split, Split
14. Petrić L, Šimundić B, Pivčević S: Ekonomika turizma; Skripta/čitanka tekstova, Ekonomski fakultet Split, Split
15. Petrić. L, (2011): Upravljanje turističkom destinacijom; Načela i praksa; Ekonomski fakultet Split, Split

16. Regionalni operativni program Splitsko-dalmatinske županije, Splitsko-dalmatinska županija,[internet], raspoloživo na http://www.dalmacija.hr/Portals/0/docs/Tajnistvo/ROP_S-D_%C5%BDupanije.pdf
17. RERA S.D. Javna ustanova, (2011.) ;Razvojna strategija Splitsko-dalmatinske županije 2011.-2013.,[internet], raspoloživo na <https://www.dalmacija.hr/Portals/0/docs/Tajnistvo/%C5%BErs%20sd%C5%BE.pdf>
18. Ritchie B., Crouch G, (2003.): The Competitive Destination-A Sustainable Tourism Perspective, CABI Publishing, Canada
19. Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša, (2012.): Izvješće o stanju okoliša Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje od 2008.-2011. godine, Splitsko-dalmatinska županija, Split, [internet]. raspoloživo na <https://www.dalmacija.hr/Portals/0/docs/UOZastitaOkolisa/dokumenti/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20stanju%20okoli%C5%A1a%20u%20Splitsko-dalmatinskoj%20%C5%BEupaniji%20za%20razdoblje%202008.%20-%202011.%20godine.pdf>
20. Vidak V. (2017): Plan upravljanja Parkom prirode Biokovo za razdoblje 2017.-2026.
21. Vukonić B, Keča K, (2001): Turizam i razvoj: Pojam , načela, postupci, Ekonomski fakultet Zagreb i mikrorad d.o.o, Zagreb
22. Zagovaranje unapređenja politike zaštite prirode i upravljanja prirodnim resursima, [internet], raspoloživo na <http://sunce-st.org/zagovaranje-unapredenja-politike-zastite-prirode-i-upravljanja-prirodnim-resursima/>

PRILOZI

Tablica 1. Pregled uobičajenih vrsta pojedinačnih i zbirnih turističkih atrakcija

Tablica 2. Klasifikacija turističkih resursa

Tablica 3. Zaštićeni dijelovi prirode na području Splitsko-dalmatinske županije

Slika 1. Veza između održivog turizma i ostalih oblika turizma

Slika 2. „Čarobna peterokutna piramida“

Slika 3. Globalni procesi koji utječu na primjenu održivog turizma u zaštićenim područjima

Slika 4. Položaj Splitsko-dalmatinske županije u RH

Slika 5. Područja različite florističke i faunističke vrijednosti na području SDŽ

Slika 6. Udio površina zaštićenih prirodnih područja na teritoriju SDŽ

Slika 7. Geografski položaj Parka prirode Biokovo u RH

SAŽETAK

Prirodni resursi predstavljaju sastavni dio čovjekove životne okoline kao i bogatstvo određenog teritorija. To su geomorfološke značajke, klima, voda, biljni i životinjski svijet te zaštićena prirodna područja koja posjeduju rekreativna, estetska i ekološka svojstva koja ih čine atraktivnim za turiste. Kako bi ta atraktivna svojstva prirodnih resursa dobila tržišnu vrijednost potrebno ih je turistički valorizirati, ali na način da se uspostavi ravnoteža između ekonomskih, ekoloških i socijalnih učinaka. Posebna se pažnja, prilikom turističke valorizacije, pridaje zaštiti prirodnih resursa i razvijanju oblika turizma (održivi turizam, ekoturizam) koji odgovorno pristupaju razvoju.

U Splitsko-dalmatinskoj županiji prirodni resursi čine primarnu turističku ponudu. Turizam se bazira na tradicionalnom „sunce i more“ obliku. No, Županija je prostor izrazite prirodne i okolišne raznolikosti koja pruža mogućnost za razvoj raznih oblika održivog turizma. Primjerice, zaštićeno prirodno područje Park prirode Biokovo iznimno je vrijedan lokalitet čiji se prirodni resursi iskorištavaju u svrhu turizma. U Parku su dozvoljene razne sportsko-rekreativne aktivnosti te mogućnost edukacije putem poučnih staza i interpretacijskih ploča. Međutim, turisti nisu zadovoljni sa ponudom smještaja i gastronomijom. Stoga na području Parka postoji još neiskorištenih potencijala koji se adekvatnim planiranjem i upravljanjem mogu turistički valorizirati.

Ključne riječi: prirodni resursi, turistička valorizacija, zaštita, održivost, Splitsko-dalmatinska županija, Park prirode Biokovo

SUMMARY

Natural resources represent an integral part of human environment as well as wealth of a national territory. Those are geomorphological features, climate, water, biodiversity and protected natural areas that possess recreational, aesthetic and ecological properties, which make them attractive for tourists. In order to transform those attractive properties of natural resources into market value, they need to be valued in tourism, but with emphasis on establishing balance between economic, ecological and social impacts. In the process of tourism valorization, special attention is given to protection of natural resources and growth of tourism forms (sustainable tourism, ecotourism) which are responsibly approaching development.

In Split-Dalmatia County, natural resources make the primary tourist offer. Tourism is still based on the traditional „sun and sea“ form. But, the Split-Dalmatian County is an area of distinct natural and environmental diversity that provides the opportunity to develop various forms of sustainable tourism. For example, the protected natural area of the Biokovo Natural Park is a worthy location with natural resources exploited for tourism purposes. Various recreational activities and educational opportunities are provided in the Park through educational paths and interpretation boards. However, tourists are not satisfied with the offer of accommodation and gastronomy. Therefore, there are still unused resources which can be valued in tourism through adequate planning and managing.

Key words: natural resources, tourism, tourism valorization, protection, sustainability, Split-Dalmatia County, Biokovo Natural park